

Petrus

Aldith Hunkar

Een kleurtje? Kruisje achter je naam

Armoede in Nederland

en wat jij kunt doen

Carina Harms

'Mensen
raken hier
geïnspireerd'

Protestantse
Kerk

Over *Petrus*

Soms doet de kerk denken aan Petrus, die visser, vriend en volgeling van Jezus. Sterk als een rots en tegelijk zwak en feilbaar. Net zoals de mensen in de kerk: soms moedig, soms overmoedig, soms te voorzichtig.

Daarom heet het gratis kwartaalblad van de Protestantse Kerk in Nederland *Petrus*. Het magazine staat vol inspirerende en persoonlijke verhalen over hoe samen kerk-zijn troost, steun en zin geeft. Hoe mensen ruimte ervaren om te geloven en te twijfelen, om te zoeken en te vinden. Eerlijke verhalen over geloof, hoop en liefde.

IK DOOP JE

Waarom worden kinderen of volwassenen gedoopt? En waarom gebeurt dat in verschillende kerken op andere manieren?

Wil je meer weten over dopen, bijvoorbeeld omdat je een kind of jezelf wilt laten dopen? Het boekje *Ik doop je* legt alles uit over deze eeuwenoude traditie met joodse wortels. protestantsekerk.nl/webwinkel, € 2,50

PINKSTEREN

Liederen, gebeden, gedichten, meditaties en achtergrondinformatie. Online vind je alles over Pinksteren! petrus.protestantsekerk.nl/pinksteren

Meer inspiratie?

Wil je meer lezen van *Petrus*? Abonneer je dan op de wekelijkse e-mailnieuwsbrief.

petrus.protestantsekerk.nl/nieuwsbrief

Volg *Petrus* op sociale media:

@protestantsekerkinnederland
 @petrusinhetland
 @protestantsekerkinnederland

Kijk op zaterdag 27 mei naar de speciale pinksteruitzending van 'Petrus in het land'. Zanger Stef Bos ontmoet op het Schotse eiland Iona predikant John Bell. NPO2, 17.10 uur

Heer, raak ons aan met uw adem,
geef ons een vergezicht!
Draag ons op uw vleugels,
zegen ons met uw licht!

Uit 'Heer, raak mij aan met uw adem', lied 695 uit het Liedboek. Het hele lied is online te beluisteren. petrus.protestantsekerk.nl/lied695

Vooraf

Enigszins wanhopig werd ik ervan: een klus die maar niet lukte (ik ben net verhuisd en leef tussen schroeven en verfemmers). Ik had er al te veel tijd in gestoken, maar de klus móést af, vond ik. Tot mijn jongste zoon heel laconiek opperde dat ik beter blij kon zijn met wat al wél gelukt was. Ik moest lachen, en de frustratie zakte weg. Soms zit je 'vast' in grotere dingen. In je sores, het beeld dat je hebt van een ander, je verwachtingen van het leven, te hoge ambities, twijfels of ongeloof. Dan kan het nodig zijn dat iets of iemand je weer in beweging brengt.

Dat kán ook gebeuren in de kerk. Je luistert, zingt, bidt, bent samen, en ineens voel je vrede, of een nieuw perspectief. Dat is de bedoeling van Pinksteren: dat je geïnspireerd wordt, in beweging komt, en vervolgens met geestdrift en energie weer de wereld in stapt. De Friese kloostergemeenschap Nijkleaster gooit het daarom juist met Pinksteren over een andere boeg (pag. 38). Niet meer leven vanuit het tekort, maar vanuit de overvloed, zoals ds. Hinne Wagenaar het omschrijft (pag. 24). Als je zo naar Pinksteren kijkt, snap je waarom het is voortgekomen uit het joodse oogstfeest (pag. 26).

En om weer even terug te komen bij 'beweging': de gesprekken van Visser & Visser met bekende Nederlanders vond ik de afgelopen jaren ook vaak opwekkend. Maar in dit nummer zitten ze voor het laatst samen aan tafel voor *Petrus*. Tijd om henzelf eens aan de tand te voelen (pag. 30).

Marusja Aangeenbrug
Hoofdredacteur *Petrus*

Op de stoel *Petrus & Carina*

De kerkstoel staat symbool voor wat je als gelovige kunt ervaren: geloof, rust, twijfels. Hij kan in je kerk staan, maar ook in het bos of aan je eettafel. Carina Harms vertelt op pagina 60 waarom zij een kunstwerk ophangt in de Oude Lambertus in Den Bosch. Alvast vijf vragen.

Wat herken je in Petrus?

"Zijn twijfel, maar dan het positieve ervan. Door twijfel sta je meer open voor andere meningen."

Wat zou jij doen tijdens de storm op het meer?

"Ik zou niet heldhaftiger zijn geweest. Nu kennen we Jezus' betekenis, voor de discipelen was Hij een tijdgenoot, en Pasen moest nog komen. Ik snap hun angst."

Welke woorden van Jezus bieden jou hoop als het moeilijk is?

"Lastige vraag ... In mijn naasten kan ik God herkennen. Ik wil omkijken naar een ander, maar heb ook het vertrouwen dat er op moeilijke momenten naar mij wordt omgekeken."

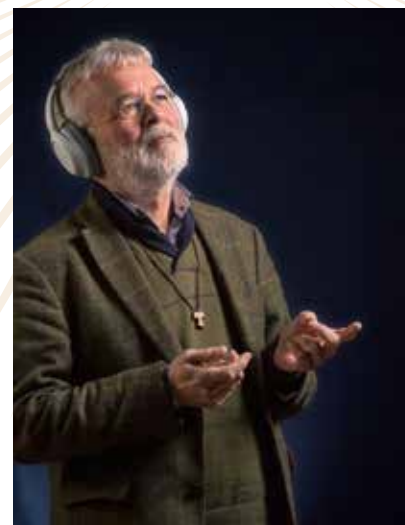
Zou jij een visser van mensen kunnen zijn?

"Niet in missionaire zin, maar ik vind gastvrijheid heel belangrijk: het welkom heten van mensen, in gesprek gaan, iets delen van wat je hebt."

Wie is een rots in jouw leven?

"Veel naasten bieden houvast. Door iets wat iemand zegt, maar ook door de dapperheid en het vertrouwen waarmee mensen tegenslagen kunnen verwerken."

18
Klaas Touwen
is fan van
Willem Barnard

54 Een nachtje
doorhalen in
de kerk

12 'Aan slavernij hangt nog
steeds een prijskaart'

32 Vijf Delftse kerken
onder één dak

66 Armoede is
dichterbij dan
je denkt, en jij
kunt iets doen

PETRUS 22 • juni 2023

INHOUD

17 Column Esther van Schie

23 De kerk van slavenhouders

28 Jan en Jocelyn: 'Voor mijn vrienden ben ik
een levende bijbel'

35 Column Trinity-zanger Elbert Smelt

36 De kerk in of juist eruit?

42 Jongerenkerk in de kelder

44 Marie-Claire Vos blikt terug op haar leven

48 Wat ligt er op het bord?

Proeven en praten in Middenmeer

50 Amber Natziyl gaat zondagmiddag aan
de studie

52 Als pelgrim door de Betuwe

56 Jong in de kerk

Wat vinden ze eigenlijk zelf?

60 Die kunst in de kerk komt er niet vanzelf

76 7x wandelen

78 Hoe Rhodé Lodewijks God ervaart tijdens
Opwekking

{
'De geest wordt rijk
door wat hij ontvangt,
het hart door wat het geeft'

Victor Marie Hugo, Franse schrijver en dichter (1802-1885)

Het laatste interview van Visser en Visser

Hoe twee dominees zochten naar verbondenheid

VISSER EN VISSER

Twee vissers van mensen, de predikanten Paul Visser (Maranathakerk Rotterdam-Zuid) en Rob Visser (Protestantse Gemeente Vuren), ontmoeten bekende Nederlanders. Ze gaan in gesprek over geloven, de kerk en de samenleving.

Tekst: Marusja Aangeenbrug
Foto's: Sjaak Verboom

Na 21 afleveringen stopt de rubriek Visser & Visser. Wat deden die gesprekken met allerlei bekende Nederlanders eigenlijk met henzelf? Over een glad bruggetje in het donker, een ongevraagd stijladvies, en een louterend gesprek in een katholieke kapel.

Vanaf het eerste nummer van Petrus in 2018 gingen Rob Visser en Paul Visser – nee, geen broers, wel collega's – er vol voor. Zo'n tijdschrift zou mensen met elkaar kunnen verbinden en daar wilden de dominees graag aan meewerken. Rob vindt het belangrijk om in de kerk en in de samenleving “de uitersten bij elkaar te houden”. Beiden zochten “de verbondenheid in Christus”, zoals Paul het omschrijft. Met de interviews met (min of meer) bekende Nederlanders hoopten ze lezers te kunnen inspireren.

Voor hun ontmoetingen reisden Visser en Visser het hele land door. Het leverde gesprekken op over heel verschillende thema's, zoals rust, rouw, de Bijbel, geloofstwijfel, en de multiculturele samenleving. “Natuurlijk raakt het ene gesprek je meer dan het andere, maar uiteindelijk was elk interview verrijkend”, vindt Paul.

Trui uit

Zoals elk tijdschrift start ook Petrus af en toe nieuwe rubrieken. Nu stopt Visser & Visser dus, na 21 nummers (22 met deze erbij) en 35.700 woorden. Beiden moeten nog lachen als ze terugdenken aan dingen die ze meemaakten. Hoe ze “in een eenzaam haventje op een duister industrieterrein” in het donker over een smal bruggetje glibberden naar de boot van de inmiddels overleden zeezeiler Henk de Velde. Hoe KRO-NCRV-presentator Jacobine Geel bedisselde dat Rob in zijn rode overhemd op de foto ging en

niet in de zwarte trui die hij daarover aan had. Hoe verrast ze waren door het bezoek aan Elly en Rikkert – “Hij is nog véél creatiever dan ik dacht”, herinnert Rob zich. “Ontwapenend” vond Paul het gesprek met Stef Bos. “Hij werd open en kwetsbaar toen hij over zijn vader vertelde. Ik luister nu heel anders naar zijn liedjes. Ik hoor heimwee en verlangen naar iets wat hij is kwijtgeraakt.”

‘DAAR ZATEN WE DAN, ALS DOMINEES, MET GEVOUWEN HANDEN ACHTER EEN SCHERM’

Spiegel

Het meest onder de indruk was Paul Visser van het gesprek met Mpho Tutu van Furth, anglicaans priester (inmiddels in de Amsterdamse kerk Vrijburg) en dochter van de Zuid-Afrikaanse bisschop Desmond Tutu. Het was tijdens de eerste coronalockdown in 2020 en er hing wat spanning in de lucht: een online interview dat ook nog diepgaand moest zijn, kon dat wel? Maar Tutu was zonder schroom. “Ze zei: ‘Laten we eerst bidden’”, herinnert Paul zich. “Daar zaten we dan, als dominees, met gevouwen handen achter een scherm ...” Ze imponeerde door haar innerlijke kracht. “Hoe zij sprak over haar leven in Zuid-Afrika, over de tijd van de apartheid, dat maakte veel indruk. Ze

'IK WIL JUIST MENSEN AANSPREKEN
DIE ER ANDERS OVER DENKEN'

beschuldigde niemand, sprak geen oordeel uit, maar had wel een duidelijke visie. Heel wijs, maar ook heel beslist. Ze hield een spiegel voor: Zuid-Afrika zit in deze situatie, Nederland zit in een heel andere situatie, denk niet te gauw dat je weet hoe we het in Zuid-Afrika zouden moeten doen.”

Diezelfde voorzichtigheid geldt voor het slavernij-verleden, realiseert Paul zich. Want het steekt hem: “Natuurlijk is het goed om het daarover te hebben, maar over de slavernij die nú plaatsvindt, doen we er vaak het zwijgen toe. Dat voelt schijnheilig. Laat wat er toen gebeurd is, alsjeblieft consequenties hebben voor het heden.”

Louterend

“Enorm kostbaar” vindt Paul Visser het gesprek dat ze hadden met Nikolaas Sintobin, de Vlaamse jezuïet en internetpastor. Het vond plaats in de periode nadat er landelijke ophef was ontstaan over een preek van Visser over het bijbelboek Openbaring. Complotdenkers en criticiasters ontleedden zijn woorden minutieus, zelf deed hij er wekenlang het zwijgen toe. Uiteindelijk nam hij afstand van een aantal uitspraken.

In de huiskapel van de jezuïeten voerden de Vissers en Sintobin een lang en persoonlijk gesprek. Sintobin luisterde en stelde af en toe een vraag, herinnert Paul zich. “Zijn houding nodigde uit tot transparantie.” Het werd een “louterend gesprek, een heilig moment van verademing.”

Rob, die door de ophef afstand had ervaren tot zijn collega maar er steeds het zwijgen toe had gedaan, voelde opnieuw verbinding ontstaan tijdens het gesprek. “Het gebeurde omdat je je toen heel kwetsbaar opstelde.”

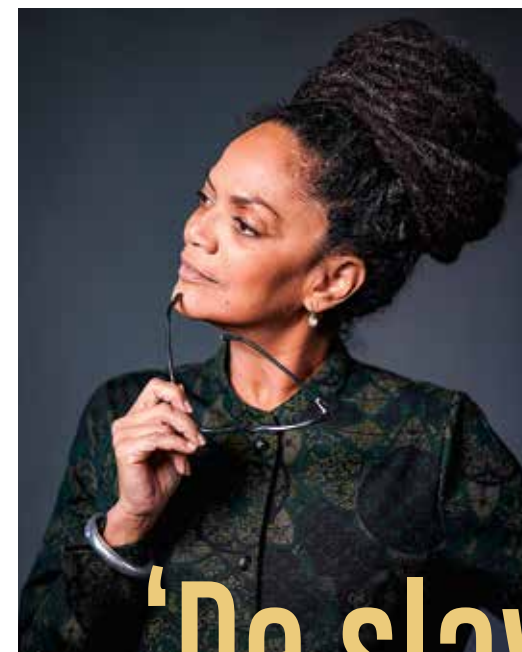
Verbondenheid

De gesprekken raakten hen soms ook in hun werk als predikant. “Lezers leren je gaandeweg kennen via *Petrus*”, is de ervaring van Paul. “Ineens werd ik uitgenodigd om te komen preken in gemeenten waar ik eerder nooit was geweest. De artikelen zorgen soms ook voor verrassende gesprekken met mensen die je anders niet snel spreekt.”

Voor Rob bleken de interviews een mooie manier om te zoeken naar verbondenheid. “Als predikant heb ik het altijd als roeping ervaren om de uitersten bij elkaar te houden.” Links, rechts, behoudend, vrijzinnig – hij hoopt dat iedereen plek ervaart in de kerk. “Soms komen mensen door verschillende standpunten tegenover elkaar te staan, terwijl ze dat helemaal niet willen.” Mensen bevragen, zoals Paul en hij deden in de interviews, kan helpen om afstanden te overbruggen. “Ik heb altijd zoveel mogelijk mensen willen aanspreken, juist ook mensen die er anders over denken.”

De lange versie van dit artikel (en eerdere interviews) lees je online.

petrus.protestantsekerk.nl/visser-visser

150 jaar is lang geleden. Maar is slavernij echt iets uit het verleden? In het tv-programma ‘Firma Erfgoed’ zoekt presentator Aldith Hunkar naar sporen van een pijnlijke, maar gedeelde geschiedenis. “We hebben het erover, dat is belangrijk.”

‘De slavernij is van ons allemaal’

Het is 150 jaar geleden dat er een einde kwam aan de slavernij in de Nederlandse koloniën. Officieel werd de wet al in 1863 van kracht, maar tot 1873 werkten tot slaaf gemaakten nog onder staatstoezicht zodat de plantages en de koloniën niet meteen leeg zouden lopen. Op 1 juli, het jaarlijkse Ketikoti om te vieren dat de slavernij is afgeschaft, gaat een herdenkingsjaar van start. En dat is heel waardevol, vindt Aldith Hunkar. “De slavernij is een geschiedenis van ons allemaal, niet alleen van mensen van ‘overzee’.”

Met ‘Firma Erfgoed’ ga je op zoek naar sporen van het slavernijverleden. Waar gaan jullie naartoe?

“We maken een aflevering in Nederland en we gaan naar Suriname, Curaçao en Sint Eustatius. Ik verwacht dat we veel bijzondere verhalen gaan horen, die misschien ook emoties oproepen. Op school leer je vaak niet meer dan: Nederland werd rijk van suikerrietplantages en daar werkten slaven. Het helpt als je verhalen kunt vertellen en dingen kunt laten zien, en dat doen we met het programma.”

Waar zie je sporen van de slavernij?

“Kijk naar de grachtengordel in Amsterdam: allemaal huizen van scheepsbouwers en plantagehouders. Of een tropisch hardhouten vloer in een provinciehuis, een moorkop op een muur – dat herinnert allemaal aan de tijd van de slavernij. En Willemstad op Curaçao, met die leuke, felgekleurde huisjes, dat is toch net Nederland in het roze en geel? Nederlanders hebben over de hele wereld hun stempel gedrukt. Daar mag je trots op zijn, maar we moeten ons er wel van bewust zijn dat daar een enorme prijskaart aan hing, en nog steeds hangt.”

De geschiedenis laat zien dat kerken soms ook te maken hadden met de slavernij. Wat heb je hierover ontdekt in eerdere afleveringen van het programma? “In het eerste seizoen waren we in Zeeland, onder andere in Vlissingen en Middelburg. Toen kwam duidelijk naar voren dat de kerk weliswaar een passieve, maar toch een grote rol heeft gespeeld. De kerk was niet actief betrokken bij slavenhandel, maar nationale helden die verdienden aan de slavenhandel

Aldith Hunkar tijdens een opname van Firma Erfgoed

kregen praalgraven, en de kerk verdiende door suiker, cacao en koffie op te slaan. Tegelijkertijd klonk er protest. In Zeeland bijvoorbeeld hield dominee Bernardus Smytegelt pittige preken hierover. Ook de Deventer predikant Wolter Robert baron van Hoëvell verzette zich tegen slavernij.”

Je zei dat er nog steeds een prijskaart aan hangt. Waar denk je dan aan?

“De prijskaart is bijvoorbeeld dat mijn neefje moeilijker aan werk komt of de disco niet in mag. Dat men verwacht dat kinderen met een kleurtje wel een lagere Cito-score zullen hebben omdat ze niet zoveel met hun hoofd kunnen. Of dat de Belastingdienst een kruisje achter je naam zet. Er zijn allerlei mechanismen in gesloten. Als Nederlanders krijgen we al eeuwen mee hoe bijzonder en succesvol we zijn. Omgekeerd ook, want bij veel zwarte mensen is de reflex: oh, de witte mens zal wel weten hoe het zit.”

Maar lukt het om het gesprek daarover te voeren? Er klinken best vaak geïrriteerde reacties als het hierover gaat ...

“Het slavernijverleden is wat het is. Ik ben hier vanwege dat verleden. En als je mij – wat al snel wordt geroepen – wilt terugsturen naar mijn eigen land, dan moet je weten dat dát mijn land is. In groepen is het vaak lastig om hierover het gesprek te voeren, een-op-een gaat het prima. Dan kun je het er rustig over hebben. Kijk, bijna niemand

staat ’s ochtends op met de gedachte: vandaag ga ik al die buitenlanders te grazen nemen. De meeste mensen ontwaken met heel edele gedachten. Maar de vraag is wel: durf je in te zien dat je ook onderdeel bent van het probleem?”

Hoezo ben je er onderdeel van?

“Iedereen heeft ingesleten denkbelden, ook over vrouwen, mensen met een andere seksuele geaardheid, mensen met een beperking. Die komen onbewust in je op, en die zijn ontstaan door wat de generaties vóór jou hebben meegekregen en door wat jij hebt geleerd in de loop van je leven. Die zitten diep verankerd.”

Wie durft dat nu te bekennen: ik ben ook racist?

“Dat is niet wat ik zeg, hè. Als je vooroordelen hebt, ben je nog geen racist. Dan heb je gedachten en gevoelens die racistisch zijn.”

Wat is het hardste nodig?

“Het gaat erom dat je leert nadenken: weet je wat je zegt? En weet je hoe het komt dat je het zegt? We zitten nu in de fase dat we dit soort vragen hardop kunnen stellen, dat we er actief over in gesprek gaan. Dat er nog hobbels zijn, soit. We hebben het erover, dat is belangrijk. En daar draagt het herdenkingsjaar aan bij.”

Het EO-programma ‘Firma Erfgoed’ is vanaf 7 juli op vier vrijdagavonden om 22.15 uur te zien op NPO2.

DE KERK EN SLAVERNIJ

In 2013 gaf de Raad van Kerken in een verklaring aan “dat theologie in bepaalde omstandigheden misbruikt is om slavernij te rechtvaardigen”, dat kerken willen “helpen recht te doen aan de nazaten van hen die soms generaties achtereen zijn geknecht en uitgebuit” en “dat er binnen diverse kerken ook verschillende geluiden te horen waren”.

Dit jaar zal de Protestantse Kerk opnieuw stilstaan bij slavernij en de gevolgen daarvan. Op 30 juni vindt in de Nieuwe Kerk in Amsterdam een landelijke herdenkingsdienst plaats. Deze wordt vanaf 19.30 uur live uitgezonden op tv.

MATERIALEN

Online vind je een overzicht van materialen en activiteiten rond het slavernijverleden en het herdenkingsjaar.

protestantsekerk.nl/slavernijverleden

ONDERZOEK

De Protestantse Theologische Universiteit, de Vrije Universiteit en de University of Curaçao onderzoeken samen de betrokkenheid van protestantse kerken bij slavernij en kolonialisme.

pthu.nl/kerk-en-slavernij

“Durf je in te zien dat je onderdeel bent van het probleem?”

Opgevist

Geloof, hoop en liefde kun je overal opvissen. Jos van Oord, emeritus predikant en Opgevist-auteur, deelt zijn persoonlijke favorieten. Kijk voor meer mooie vangsten op petrus.protestantsekerk.nl/opgevist.

Podcast POËZIE VANDAAG

Mensen maken niet veel tijd om te lezen. Maar misschien wel om te luisteren. Dichter Ellen Deckwitz draagt in haar podcast 'Poëzie Vandaag' elke dag een gedicht voor. Ze leidt het in en vertelt waarom het haar raakt. Het kost je hoogstens drie tot vijf minu-

ten en het is een fijner begin van de dag dan de actuele berichten op je iPhone. Krijg je de smaak te pakken en wil je je verder verdiepen in poëzie, dan is haar boek een aanrader: *Dit gaat niet over grasmaaien. Hoe lees je poëzie*. Een prachtig 'zelfhulpboek' over zin en gebruik van poëzie.

Te beluisteren via de bekende podcast-apps, NPO-luister of Spotify

Film NOSTALGIA

Een man keert na decennia terug naar de wijk in Napels die hij als jongen verliet. Hij ontmoet oude bekenden en verzorgt zijn moeder, die niet lang daarna overlijdt. Bij de plaatselijke priester stort hij zijn hart uit over de ware beweegredenen van zijn terugkomst: het gedeelde verleden met een jeugdvriend die inmiddels een alom gevreesde maffialeider is die de wijk terroriseert. De priester vervult een magnifieke rol. Eindelijk eens een film waarin de kerk op een positieve manier aanwezig is in het leven van mensen.

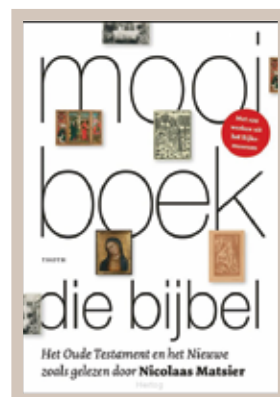
Te zien in filmhuizen en via picl.nl

Boek MOOI BOEK, DIE BIJBEL!

Voor veel mensen zijn de bijbelverhalen iets uit hun jeugd. Daarna is het boek dicht gebleven. Schrijver Nicolaas Matsier (gereformeerd opgevoed, vanaf zijn vijftiende ongelovig) werd op latere leeftijd nieuwsgierig. Hoe leest de Bijbel als je niet meer gelooft, maar het boek toch eens tot je wilt nemen als de grote literatuur die het nu eenmaal is? Matsier ging lezen en begon te schrijven. Hij vatte alles samen onder de titel *Mooi boek, die bijbel!* Ik kende Matsier van zijn romans en dit boek leest ook als een roman. Zo goed is Matsier, maar dus ook die Bijbel.

Uitgeverij Thoth, € 34,95

Boek OVERWELDIGEND

Frits de Lange, emeritus hoogleraar ethiek, houdt van schrijven. En hij kan het ook goed. Er is weer een boek van hem uit: *Overweldigend. Leven met wat je niet in de hand hebt*. Op de omslag staan twee dansende figuren. Dan weet je ook direct waar je aan toe bent. Je kunt alles proberen te beheersen, je kunt je onderwerpen aan het lot, maar er is een derde weg: leer te dansen met wat op je afkomt. Leer de kunst van de afstemming, vind het juiste ritme om in cadans te blijven met wat je overkomt. Lees en dans, ook al ben je net als de schrijver een hark op de dansvloer.

Uitgeverij Ten Have, € 22,99

Tijp van de redactie HEILIGE HERRIE

Meer dan 777 popliedjes met een verwijzing naar de Bijbel, zoveel staan er op de playlist 'Heilige Herrie'. En wat betreft Corjan Matsinger – auteur van het gelijknamige boek – wordt die lijst nog veel langer. In z'n boek laat hij op een laagdrempelige manier zien waar popmuziek en zingingen elkaar raken. Soms zijn de referenties heel duidelijk, denk aan 'Gates of Eden' van Bob Dylan. Maar vaak liggen ze minder voor de hand, zoals in 'Never Say Never' van Jaden Smith en Justin Bieber. De toelichtingen van *Heilige Herrie* bieden een extra dimensie bij vaak al bekende nummers.

heilige-herrie.nl/holynoise

Theater ISABEL PRONK

Ik was in het voorjaar bij een optreden van Isabel Pronk, actrice en zangeres. Het is haar passie om een

breed publiek te bereiken met klassieke muziek. Haar optreden was sensueel, krachtig en kwetsbaar. In het stuk 'Her Soliloquy' (haar monoloog) bezingt Isabel het leven van een jonge vrouw. En dat doet ze zó dat je na afloop in stilte achterblijft en alles nog eens in gedachten voorbij laat komen. Isabel speelt deze zomer op diverse festivals.

karavaan.nl/voorstellingen/her-soliloquy

Nog meer Eva met een JAAR- ABONNEMENT

VOOR SLECHTS

€49,95

PER JAAR

Word *Eva*-abonnee en
ontvang **GRATIS** oorbellen
van Paulie Pocket
met keuze uit maar liefst 100 sets!

- 6x per jaar het extra dikke *Eva*-magazine als eerste op de mat
- 25% korting op *Eva*'s online trainingen
- Korting op de toegangsprijs voor *Eva*-evenementen
- 6x per jaar de nieuwsbrief met exclusieve verhalen, acties en aanbiedingen.

Ga naar:
eva.eo.nl/abonnee

eva
Nu met
GRATIS
OORBELLEN
t.w.v. €49,95

Zou Petrus zich ook een pionier hebben gevoeld toen hij tijdens zijn zendingsreizen in aanraking kwam met nieuwe mensen en culturen? Esther van Schie voelt zich dat in elk geval wel. Ze is predikant voor het landelijk werk voor migranten, zie geloofsinburgering.nl. Ook is ze voorganger van een jonge, internationale gemeenschap in Gouda.

Meer weten over pionieren?
lerenpionieren.nl

Koran in de kerk

Soms hebben we een gebedsdienst. Dat doen we als er in de wereld dingen gebeuren die voor onze mensen ingrijpend zijn. Op een avond kort na de aardbeving in Turkije en Syrië komen we bij elkaar in een donker houten lief kerkje. Voor deze keer verlichten we het vooral met kaarsjes. De mensen druppelen binnen. Velen uit het asielzoekerscentrum sluiten aan. We delen koptelefoons uit, dan kunnen ze via de vertaalset verstaan wat er gezegd wordt.

We luisteren naar Koerdische muziek. Het wordt stil. In de schemer lees ik voor uit Psalm 71. "Laten we bidden", zeg ik. Dan vraagt een van de Turkse mannen: "Mag ik ook bidden?" Ik geef hem de ruimte. Hij bidt in het Engels, voor zijn land, zijn volk, de verschrikkelijke gevolgen van de aardbeving. En dan gaat hij opeens over op het Arabisch. Zangerig staat hij daar de Koran te reciteren.

Ik versta het niet, maar ik zie de Arabische christenen voor mij verstijven. Zij verstaan het duidelijk wel. Ik weet niet wat ik moet doen en laat hem uitspreken. Dan gaat hij weer zitten. Achteraf drinken we koffie. Een Iraanse man komt naar mij toe. Hij was moslim maar is christen geworden en heeft daarom zijn land moeten ontvluchten. "Vond je dit goed?", vraagt hij. Hij is duidelijk in de war door wat er gebeurde. Voor hem voelt het niet veilig om deze teksten te horen in de kerk waar hij gekomen was om zijn God te ontmoeten.

*'Ik versta het niet, maar ik zie
de Arabische christenen verstijven'*

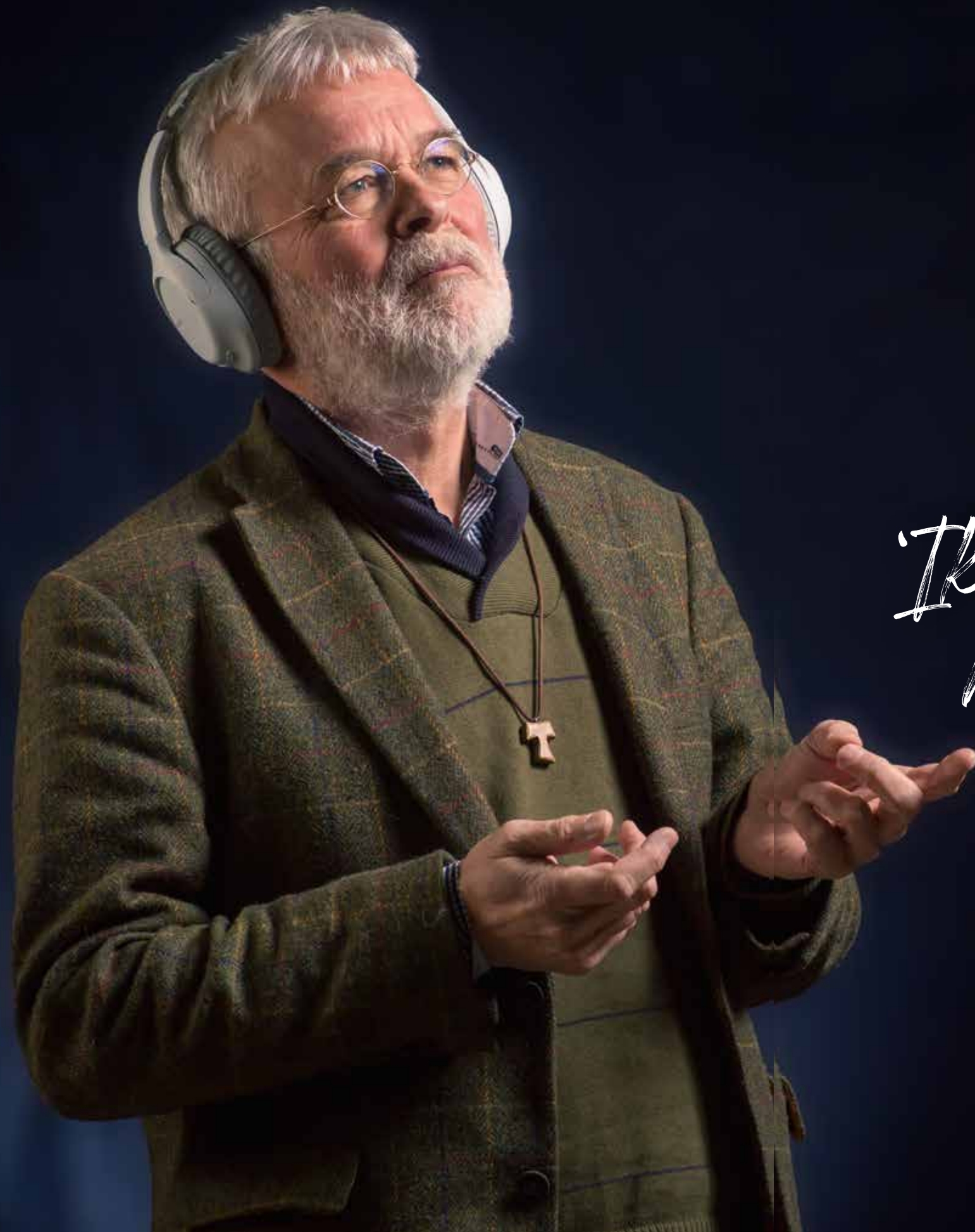
Ik aarzel. Nee, goed vond ik het niet en het was ook niet de bedoeling. Maar ik ben er ook niet helemaal uit wat ik ervan vind. Er zit zoveel meer aan deze vraag vast dan een simpel 'goed' of 'fout'. Ik moet erop kauwen, over nadenken, voor bidden. En praten, met deze Turkse meneer en met de Arabische christenen. Hoe denken we over elkaar, hoe denken we over God? Hoe zou God hiernaar kijken en welke reactie zou Hij van ons gewild hebben? De gebedsdienst duurde maar een uurtje. Voor het huiswerk heb ik wat langer nodig, schat ik in ...

Esther

MIJN MOOISTE LIED

Geen kerk zonder muziek.
Welk lied zingen mensen
graag in de kerk?

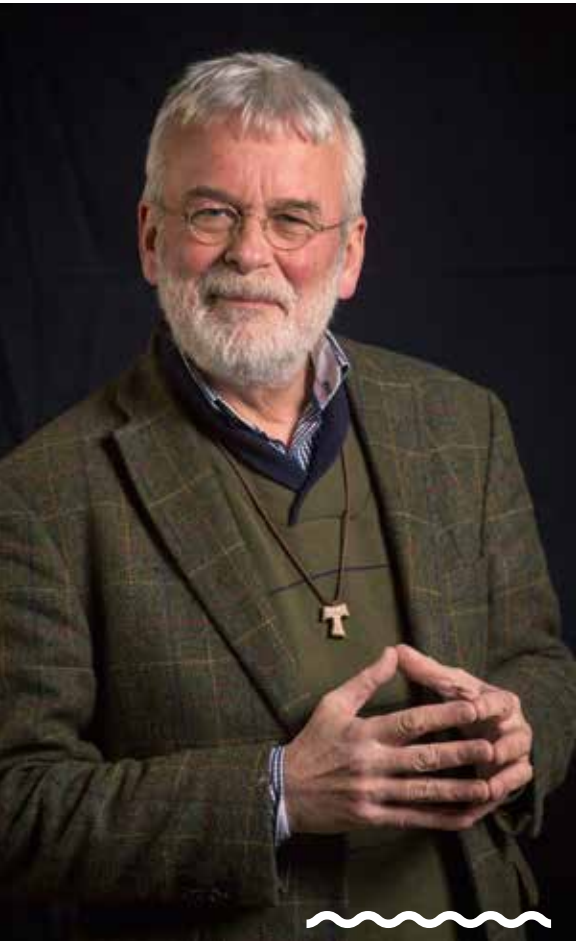
Tekst: Auke Schouwstra
Foto's: Eljee Bergwerff

~~~~~
KLAAS TOUWEN OVER GEZANG 446

*'Ik ben een vergiet.
het geloof loopt er aan
alle kanten uit'*

Welk lied dat je in de kerk zingt, raakt je het meest? Voor ds. Klaas Touwen is dat gezang 446, van de dichter Willem Barnard. "Zingen was een levensnoodzaak voor Barnard. Hij kon alleen maar zingend geloven. Zingen is voor hem – en ook voor mij – toe-eigening van het heil."

Ds. Klaas Touwen (65) woont in Ede en is predikant voor de Nederlandse Kerk in Duitsland (NKID). Hij gaat voor in Nederlandse gemeenten in Frankfurt, Karlsruhe, Stuttgart en München. Samen met zijn vrouw leeft hij mee met de Evangelisch-Lutherse Gemeente Ede, die aangesloten is bij de Protestantse Kerk in Nederland. Hij is ook dorpskerkenambassadeur. Met medeauteur Gerda van de Haar bracht hij onlangs een driedelig overzicht uit van alle liederen van dichter Willem Barnard (1920-2010), *In wind en vuur*. De uitgave, die alle liederen voorziet van een uitgebreide toelichting, telt ruim 2000 pagina's.

Op petrus.protestantsekerk.nl/barnard kun je een aantal liederen van Willem Barnard beluisteren.

O Jezus, hoe vertrouwd en goed

“Geloof heb ik van mijn vader en moeder meegekregen. Daar herinneren de woorden ‘vertrouwd en goed’ mij aan. Ik denk dan aan mijn kinderjaren, hoe het geloof tot mij is gekomen.”

Uw naam die mij geloven doet

“Als je me vraagt: wat gelooft u, dan vind ik dat geen fijne vraag. Geloven is niet ‘dat’, of ‘wat’. Dat zet het veel te veel op afstand. Geloven is een attitude, een houding. Geloven ín, daar gaat het om. Geloven is vertrouwen, het leren liefhebben van Gods schepselen. Ik ben trouwens niet zo van de overtuiging dat Jezus een brave hendrik was. Ik wil ook niet reconstrueren wat voor historisch persoon Hij was. De evangeliën zijn niet bedoeld als documentaire, denk ik. Ik kan niet zeggen wanneer ik begon te geloven. Ik ben met gelovige ouders opgegroeid, het geloof is nooit weggeweest. Ik heb wel geleerd dat het geloof niet in mij zit, geloof is mij te groot. Het omgeeft mij. De Bijbelse zegswijze ‘Sta vast in het geloof’ duidt voor mij op een ruimte waarin ik sta. Dat geloof komt niet uit mijzelf, het is een gave van God. Als het mij bij de kladden pakt, ben ik gered. Dat zingt dit lied met de zin ‘Uw naam die mij geloven doet’. Vooral als ik die naam zing, heb ik er fiducia in. Maar voor de rest: ik met mijn lek en gebrek ben een vergiet, het geloof loopt er aan

alle kanten uit. Ik heb het altaar nodig om brood en wijn te ontvangen – die doen mij geloven. Zo zag Willem Barnard liederen ook: als sacramenten.”

Zolang Gij nog onzichtbaar zijt, een zon diep in de nacht, roep ik uw nadering reeds uit omdat ik U verwacht.

“De liederen van Barnard worden nergens vroom, ze blijven geloofwaardig. Dat zie je hier ook. God is niet aanwijsbaar, Hij is een mysterie dat je niet kunt benoemen of verklaren. Barnard roept hier de nádering van God uit, meer niet. Ik geloof niet dat deze strofe te maken heeft met de wederkomst. Ik weet ook niet of ik daarin geloof. Ik denk niet lineair of in tijdlijnen.

Een cruciaal woord voor mij is ‘uitroepen’. Abraham bouwde een altaar en riep toen de naam van de Heer uit, niet ‘aan’. Barnard zei: ik geloof niet in ‘de aangeroepene’, wel dat Hij mij roept. God aanroepen kan ook bijgeloof worden. De stem die mij ‘erbij roept’, die is wél betrouwbaar.

‘GOD IS EEN MYSTERIE DAT JE NIET KUNT BENOEMEN OF VERKLAREN’

Tegelijk zie ik om me heen dingen gebeuren die mij kwetsbaar maken, dat drukt op mij. In de kerk probeer ik mijn verlegenheid, verdriet of ontzetting te delen met gemeenteleden. Door samen te bidden bijvoorbeeld.

Hoe ik aan niet-gelovigen uitleg waar ik in geloof, vraag je me.

Ik zie andere mensen niet als ‘niet-gelovigen’. We kunnen ook niet zeggen dat God bestaat zoals een tafel bestaat. God bestaat niet, Hij heeft wel wat beters te doen zeg ik dan. Wie zegt dat God bestaat, heeft Hem daarmee bijgezet in zijn eigen wereldbeeld. Dat is net zoiets als spreken over ‘je geloof uitdragen’. Een lijk draag je uit, niet je geloof!

‘IK ZIE ANDERE MENSEN NIET ALS NIET-GELOVIGEN’

Wat ik verwacht is niet ‘Jezus’ wederkomst’, maar dat de liefde over mij vaardig wordt. Als je dat bij jezelf merkt, dat is het komen van Christus.”

Als eens mijn eigen adem stokt, dan draagt mij uw muziek.

“Deze zin hoop ik van harte mee te zingen als ik in mijn kist lig bij mijn uitvaart. Zo eigen is deze zin mij, dit is echt hoe ik

het geloof beleef, en hoe ik denk over het leven na dit leven. Wat blijft is de muziek. Voor Luther was muziek niets minder dan een schepping Gods.

Afgelopen zomer overleed mijn moeder. Ik sta daardoor meer stil bij de eindigheid van het leven. Maar ik zeg nu al: ik heb een mooi leven gehad. Ik ben buitengewoon gelukkig met mijn kinderen en mijn vrouw. Ik ben dankbaar met wat ik in mijn leven heb mogen doen, dankbaar voor alle schoonheid die ik gezien heb.

Voor Willem Barnard was zingen een levensnoodzaak. Met de adem die hij hier noemt, bedoelde hij de heilige Geest. Die is – in de vorm van je adem – het eerste wat tot je komt wanneer je als baby de plooiën van je longen uitvouwt voor de eerste ademtocht. Het is ook het laatste wat je doet, wanneer je je laatste adem uitblaast. Barnard kon alleen maar zingend geloven. Zingen is voor hem – en ook voor mij – toe-eigening van het heil.”

WIN!

Wat is volgens jou het mooiste lied van de kerklieddichter Willem Barnard? Doe mee met de verkiezing (tot uiterlijk 15 augustus) en maak kans op een exemplaar van *In wind en vuur* (of ontvang het aankoopbedrag terug). mooistebarnardlied.nl

Gezang 446

1 O Jezus, hoe vertrouwd en goed klinkt mij uw naam in ‘t oor, uw naam die mij geloven doet: Gij gaat mij reddend voor;

2 uw naam die onze wonden heelt en ons met manna spijs, die onze dood en zonde deelt en onze vrees verdrijft.

3 Mijn herder en mijn held, mijn vriend, mijn koning en profeet, mijn priester die mijn schuld ontbindt, mijn weg waarop ik treed;

4 al wat ik doe, al wat ik wil, het is te zwak, te koud, maar sterk en vurig wordt de ziel wanneer zij U aanschouwt.

5 Zolang Gij nog onzichtbaar zijt, een zon diep in de nacht, roep ik uw nadering reeds uit omdat ik U verwacht.

6 O Jezus, hoe vertrouwd en goed klinkt mij uw naam in ‘t oor, als ik van alles scheiden moet gaat nog die naam mij voor.

7 O naam, eeuwige ademtocht, een sterveling ben ik, als eens mijn eigen adem stokt dan draagt mij uw muziek.

Zo verbind je God met je dagelijks leven

Geboden en liturgieën voor gewone gebeurtenissen uit het dagelijks leven: feestvieren met vrienden, de was doen, klussen, op reis gaan en luiers verschonen. En voor bijzondere momenten zoals verjaardagen, een verhuizing of bruiloft.

'God kun je vinden in alle dingen. Hij is mensen steeds nabij. Dit boek geeft daar woorden aan, en wel in gebedsvorm. Wat een rijkdom.'
– Nikolaas Sintobin

€ 24,99

Gratis preview

Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.kokboekencentrum.nl

KokBoekencentrum
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 9789043539319

DE ZALIGE ZALM

Laat zien wat je gelooft!

Ons mooie kerkblad maken we met 'Kerkblad Compleet'

Zo werkt dat

www.dezaligezalm.nl/kerkbladcompleet

150 jaar geleden eindigde de slavernij in het Koninkrijk der Nederlanden. Op 1 juli begint daarom het herdenkingsjaar. De Verenigde Protestantse Gemeente op Curaçao bood in 2013 excuses aan voor haar aandeel in het verleden.

Excuses van een kerk van slavenhouders

Nederland veroverde Curaçao in 1634 op Spanje, gevolgd door Aruba en Bonaire in 1636. Een deel van de slaven op Curaçao werd tewerkgesteld op plantages op het eiland, anderen moesten aan het werk op de handelskade, als sjouwers, roeiers of zeelieden.

Mensenhandel

Curaçao groeide uit tot een centrum voor mensenhandel. Tot slaaf gemaakte Afrikanen werden aangevoerd naar het eiland en vandaar verhandeld naar het vasteland van Spaans-Amerika. In 1635 begon de constructie van Fort Amsterdam in Willemstad. In 1636 werd binnen dit fort een houten kerk gebouwd, later werd dit een stenen kerk. De huidige Fortkerk staat er sinds 1769.

Vergeving

Aan de muur in de Fortkerk hangt de verklaring uit 2013 waarin de centrale kerkenraad excuses maakt dat men nooit is opgetreden tegen slavernij. Men beschouwde het houden van slaven "zelfs als Bijbels gelegitimeerd" en verwees hierbij naar de vervloeking door Noach van Kanaän (Genesis 9). "Wij vragen voor die fouten oprecht om vergeving aan de nakomelingen van hen die destijds zwaar hebben geleden onder de handelwijze van de protestantse kerk met betrekking tot slaven."

Slavernij en de Bijbel

Wat zegt de Bijbel eigenlijk over slavernij en vrijheid? In het boekje *Geroepen om vrij te zijn* vind je bijbelstudies, materialen voor kinderen en vragen om zelf over na te denken of te bespreken in een groep. Afrikaanse, Antilliaanse, Surinaamse en Nederlandse theologen hebben een bijdrage geleverd aan dit boekje van het Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap. shop.bijbelgenootschap.nl

KERK & HISTORIE

Tekst: Maarten Boersema
Foto's: Maarten Boersema, Edsel Selberie/
Wikimedia (schilderij Tula), Pixabay

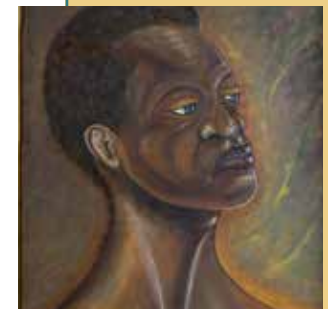
1634

Nederland verovert het eiland Curaçao op de Spanjaarden.

1795

Hula ontketent op Curaçao de grootste slavenopstand in de geschiedenis van de Nederlandse Antillen. Hij bekoopt dat met de dood.

1863

Formele afschaffing van de slavernij op Curaçao. Tot slaaf gemaakten werkten nog tien jaar onder staatstoezicht door.

1 juli 2013

Tijdens de herdenking van de afschaffing van de slavernij biedt de Verenigde Protestantse Gemeente van Curaçao excuses aan voor haar rol.

1 juli 2023

Begin van het herdenkingsjaar: 150 jaar geleden werd de slavernij in het Koninkrijk der Nederlanden afgeschaft.

Collectedoel:
Een veilige plek voor kinderen in Oekraïne

kerk in actie

Huis-aan-huiscollecte
20 t/m 25 november 2023

Doe jij ook mee? Meld je aan via kerkinactie.nl/huisaanhuiscollecte

TE MOOI OM WAAR TE ZIJN?

“Gooi het net uit aan de rechterkant van het schip,” riep Jezus, “dan lukt het wel.” Ze wierpen het net uit, en er zat zo veel vis in dat ze het niet omhoog konden trekken.

Johannes 21:6

Het schilderij dat in Johannes 21 met woorden wordt geschilderd, heeft donkere tinten. Het gaat over Jezus' vrienden, maar vooral over Petrus. Na Jezus' dood keert deze rots terug naar z'n oude leven, met de schuld van verloochening op zijn schouders. Hij heeft alle geloofwaardigheid verspeeld. Dus: “Ik ga vissen.” Daar op zee wordt de tragiek van Petrus heel intens getekend. Het is nacht en de opbrengst is nihil. Hij leidt een ploeterend bestaan zonder enige opbrengst. Levend vanuit het tekort, vanuit z'n schuldgevoel. Om wanhopig van te worden.

In de ochtend staat er dan iemand aan de oever die hem adviseert het net over een andere boeg te werpen. Hij roept blijkbaar niet terug: “Hé, doe het zelf!” Nee, hij geeft gehoor aan de oproep om het anders te doen. En warempel, dan is

de opbrengst plotseling overweldigend: 153 vissen. Het compacte verhaal maakt met een paar penseelstreken duidelijk dat Petrus niet hoeft te leven vanuit zijn ‘tekort’: de teleurstelling, het verdriet, het gevoel van schuld. Hij mag leren leven vanuit het ‘tegoed’ van Gods kant. Het getal 153 gaat terug op de symbolische getalwaarde van de Godsnaam. Het staat symbool voor het ‘tegoed’ van God, voor Gods overvloed.

Te mooi om waar te zijn. De realiteit is meestal weerbarstiger dan deze schildering waarin de donkerte al snel verkleurt naar de lichte tinten van de ochtendzon. Toch heeft de gemeente Westerwert (in de Friese dorpen Jellum-Bears, Jorwert en Weidum) het in 2012 aangedurfd om het over een andere boeg te gooien. Om niet meer terug te kijken naar het verleden maar zich om te keren naar de ochtendzon. Samen met Nijkleaster, de kloostergemeenschap op het Friese platteland, zijn we begonnen aan een lange weg op zoek naar nieuwe vormen van spiritualiteit, naar ‘stilte, bezinning en verbinding’. Op pinksterzondag vieren we dat de Protestantse Gemeente Westerwert en Nijkleaster voortaan één kloostergemeenschap vormen.

De route richting een kloostergemeente was niet eenvoudig. Het vergde moed, uithoudingsvermogen en een tikkeltje eigenzinnigheid. Maar dan blijkt er op de oever iemand te staan die ons wenkt. Die ons vraagt naar onze bijdrage (“*Breng ook wat van de vis die jullie daarnet gevangen hebben*”), terwijl de maaltijd van brood en vis al ligt te wachten. Gratis en voor niets. Wat een weldadige overvloed.

Hoe hard er ook gezwoegd is, de maaltijd wordt ons zomaar aangeboden. We hoeven alleen maar aan te schuiven, aan de oever in de ochtendzon. 🐟

Deze overdenking is geschreven door ds. Hinne Wagenaar, gemeentepredikant en pionier voor Nijkleaster in Jorwert.

VRAGEN

- ~~~~ Herken je het gevoel van zwoegen zonder dat je veel opbrengst waarneemt? Wat heb je nodig om het ‘gezwoeg’ achter je te laten?
- ~~~~ Zou je zelf – of als kerkelijke gemeenschap – het net over een andere boeg durven te werpen?
- ~~~~ Een maaltijd van brood en vis (of biologisch brood en fruit) – aan de oever in de ochtendzon. Zou je zo’n moment van samenzijn in je (kerkelijke) leven willen en kunnen organiseren?

OMMEZWAAI

Op pag. 38 lees je hoe de Protestantse Gemeente Westerwert de ommezwaai maakte naar een kloostergemeenschap. Inmiddels is het klooster gebouwd en zijn de eerste kloosterlingen ingetreden.

OUD & JONG

Twee generaties, samen in de kerk. In deze rubriek stellen een jonger en een ouder gemeentelid elkaar pittige vragen uit het spel Tafelgesprekken.

Tekst: Elze Riemer
Foto's: Niek Stam

Dartelend leven

Jocelyn Bakker (24) en Jan van Amerongen (73)
voelen zich thuis bij de dynamiek van de
Sint-Joriskerk in Amersfoort. Een echte stadskerk
waar altijd wel wat te beleven valt.

JAN EN JOYCELYN

Of ze nu in de moestuin aan het werk zijn of in de kroeg zitten: Jan en Jocelyn schrikken er niet voor terug om te getuigen van hun geloof. En dat resulteert in de leukste gesprekken: “Bij mijn niet-christelijke vrienden voel ik me soms net een wandelende bijbel”, aldus Jocelyn.

Voor Jan is de Sint-Joris al sinds 1978 zijn kerk, toen hij met zijn vrouw naar Amersfoort verhuisde. “We zijn nooit meer weggegaan. Tot 2015 heb ik me ingezet in het kerkenwerk, toen vond ik het genoeg geweest. Deze plek is als een soort dorp in een stad: in plaats van allemaal op ons eilandje te zitten, vormen we samen een gemeenschap.” Jocelyn beaamt dit: “De Sint-Joris staat op de Hof, hét centrale plein in de binnenstad van Amersfoort. Er wordt hier van alles georganiseerd en het gebeurt regelmatig dat er zomaar iemand binnenloopt. Zo ga ik straks koffiedrinken met een vrouw uit Bolivia met wie ik laatst in gesprek raakte. Ik heb wel geshopt, gekeken naar kerken met meer jongeren, maar ik kom toch steeds weer hier terug. De preken hier zijn inhoudelijker en voor mijn gevoel bijbelvast dan in de andere kerken waar ik was. Ik haal er meer uit, heb er meer aan.”

Godsbesef

Tijd om een kaart te kiezen uit het kaartspel. Jan bijt de spits af met de vraag: ‘Wat vind je van de gedachte dat God in jou is en door jou werkt?’ Jocelyn: “Al mijn niet-christelijke vrienden zijn op zoek naar de zin van het leven. Ze zijn

erg geïnteresseerd in het geloof, met name als ze een drankje op hebben: ‘Yo, je gaat morgen naar de kerk toch? Moet je niet al weg? Wat hoor je daar dan?’ Ik geloof dat iedereen van nature een bepaald godsbesef ingelegd heeft gekregen. God werkt door iedereen heen, of je nou gelooft of niet. Op die momenten werkt God even door mij heen en ben ik een soort levende bijbel voor mijn vrienden.”

Jan pakt nog een vraag: ‘Wanneer maakte je een keuze die beslissend was voor de rest van je leven?’ Jocelyn: “Je maakt voortdurend kleine beslissingen die invloed hebben op de rest van je leven. Maar een grote beslissing was wel het uitmaken van mijn relatie met een jongen die niet geloofde. Onze basis was zo verschillend, dat werkte niet.” Jan: “Je koos voor het geloof. Dat is zo’n keuze die je steeds weer opnieuw maakt, dwars door alles heen. Net zoals in een relatie: dat je voor elkaar blijft kiezen. Zelf stel ik me bij elke keuze weer de vraag: zou deze keuze de goedkeuring van God kunnen wegdragen?”

Dertigduizend stappen

“Hier heb ik een vraag voor jou”, zegt Jocelyn: ‘Welk voordeel heeft de mens

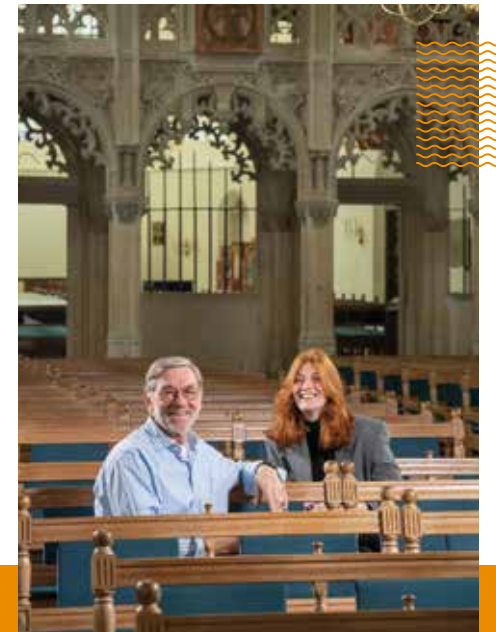
van alles wat hij met zijn gezwoeg tot stand brengt?’ Jan heeft wat moeite met de vraag: “Zwoegen is zo’n ouderwets begrip. Ik kan dat helemaal niet plaatsen in deze tijd, laat staan in mijn leven. Ik ben een actief mens, ik zet gemiddeld zo’n dertigduizend stappen per dag. Maar dat zie ik niet als gezwoeg, ik zet die stappen met plezier. Ik ben dankbaar bij alles wat ik doe. Wanneer ik in mijn moestuin ben en aardappels rooi – wat zwaar werk is – denk ik bij elke aardappel: *thanks to God!*” “Jij bent zo positief ingesteld!”, roept Jocelyn uit. “Daar kan ik echt wat van leren. Ik stel deze vraag omdat er, zoals Prediker óók zegt, niets nieuws onder de zon is. Ik vraag me weleens af wat we met z’n allen aan het doen zijn. Het lijkt soms zo zinloos. Dat jij alles tot eer van God doet, vind ik bijzonder. Dan maakt het eigenlijk ook niet meer uit wát je doet.” Jan: “Klopt. Het maakt mij niet uit of ik nu aardappels sta te rooien of de vaat sta te doen, bij alles prijs ik de Heer. Ook in verdriet en bij tegenslag heb ik altijd gezegd en zeg ik nog steeds: uw wil geschiede.”

Onbevangen

Jocelyn: “Dat heeft eigenlijk alles te maken met de vraag die ik hier heb: ‘Wat is volgens jou de grootste bedreiging voor de toekomst van de mensheid?’” Ze antwoordt zelf: “Ik zou zeggen: dat mensen overall controle over willen hebben en niets meer kunnen loslaten. Volgens mij

gaan mensen en maatschappijen daaraan ten onder. We hebben mensen nodig zoals jij, die ons voorgaan in dat loslaten.”

“Jij leidt het kinderkoor, dus lijkt het me wel leuk om met deze vraag te eindigen”, zegt Jan. ‘Wat kunnen volwassenen leren van kinderen?’ Jocelyn: “Nou, precies dat waar we het nu over hebben: een kind staat nog onbevangen in de wereld, neemt van alles van je aan en leeft vrolijk verder. Een kind kan zo mooi dartelend leven, zonder schaamte of pretenties. Het lijkt soms wel of volwassen worden betekent dat je dat allemaal achter je laat, maar dat is toch zonde?! Dat vind ik zo mooi aan geloven: het daagt me steeds weer uit om te zijn als een kind, om te leven vanuit overgave.”

EEN GOED GESPREK THUIS

Het spel Tafelgesprekken is ook te koop voor thuis! Aan de hand van verrassende vragen ga je op een ongedwongen manier in gesprek over levensvragen. Met de code PETRUS krijgen *Petrus*-lezers 15% korting op de varianten ‘Samenleven’, ‘Feestdagen’ en ‘Levensverhalen’ (normaal € 17,95). tafelgesprekken.info

Jan:
‘IK DENK BIJ ELKE
AARDAPPEL DIE IK ROOI:
THANKS TO GOD!’

Het feest van de Thora en het heilige vuur

Veel gebruiken, denkbeelden en feesten in de kerk zijn terug te voeren op het jodendom. Piet van Midden, protestants predikant en docent Hebreeuws aan de Tilburg University, legt uit hoe het zit met *Sjavoe'ot* en Pinksteren. Over oogsten, de Thora en vuur.

Soms moet je in de Bijbel kunnen tellen. Neem het pinksterfeest: het woord 'pinkster' komt van het Griekse *pentacosta* en betekent vijftig. De vijftigste dag sinds wat? Sinds Pesach, het joodse Pasen. Van huis uit was Pinksteren een oogstfeest. Met Pesach was de eerste gerst rijp, en zeven weken later de tarwe. Daarom noemen de joden Pinksteren *Sjavoe'ot*, het 'wekenfeest'.

Die zeven weken worden in de synagoge letterlijk geteld. Er staat een kalendertje dat de dag aangeeft: de zoveelste dag van de Omer. Deze Omertelling vinden we ook terug in het bijbelboek Ruth. Ruth en Naomi komen op Pesach aan in Betlehem en de volgende zeven weken van de Omer vinden we in Boaz en Ruth een verliefd stel. Met Pinksteren wordt het boekje Ruth gelezen. Maar we zijn nog niet uitgeteld, want bij een oogstfeest is het niet gebleven. De joden vieren met Pesach de uittocht uit Egypte. Zeven weken later zijn ze aangekomen bij de berg Sinaï. Daar ontvangt Mozes de Tien Geboden, de basis van alle andere geboden. Daarmee is het geloof van Israël begonnen. Volgens de joodse traditie zijn de geboden

gegeven in zeventig talen, de talen van alle volkeren. Pinksteren werd zo het feest van de gave van de Thora. Daarom brengen velen dit feest door met het bestuderen van de Thora, ook 's nachts. Daar is zelfs een speciaal studieprogramma voor. Maar Pinksteren is geen zelfstandig feest: het is de vijftigste dag van Pesach, het feest van de bevrijding uit Egypte. Daarom is dat kalendertje van de Omertelling zo gek nog niet.

VELEN BESTUDEREN DE THORA, OOK 'S NACHTS

In het Nieuwe Testament gaat het in het bijbelboek Handelingen over een bijzonder pinksterfeest. De leerlingen van Jezus zijn samengekomen in een synagoge ('huis van samenkomst') in Jeruzalem. Het is de plek waar ze moeten wachten 'op wat de Vader heeft beloofd' (Handelingen 1:4). Het geluid van een windvlaag klinkt, vuur verspreidt zich over de aanwezigen, de Geest van God komt over de leerlingen. De andere aanwezigen verbazen zich: zij kunnen in hun eigen taal horen wat er gezegd wordt.

Lucas, de schrijver van Handelingen, somt op hoeveel nationaliteiten er wel niet aanwezig zijn: het hele Romeinse Rijk, de hele wereld! Zoals de Thora volgens de traditie gegeven is in zeventig talen, zo wordt in Handelingen 2 het evangelie van Pasen voor iedereen verstaanbaar. En zoals op de berg Sinaï God verschijnt in vuur, zo danst het vuur op de hoofden van de aanwezigen in Jeruzalem.

Zoals de gave van de Thora het bestaan van Israël mogelijk maakte, zo kan de christelijke kerk terugvallen op Pinksteren, op de Geest van God en natuurlijk op Pasen. Daarmee is het immers allemaal begonnen.

Voor de Protestantse Kerk is de verbondenheid met het volk Israël een belangrijk onderdeel van de eigen identiteit. In deze rubriek zoekt *Petrus* daarom naar de joodse wortels van het christelijk geloof.

protestantsekerk.nl/kerkenisraël

TAFELN

Een kop koffie na de dienst, een kerkenraadsvergadering, een maaltijd voor de buurt, catechisatie ... Wat gebeurt er aan al die tafels in kerken in Nederland?

Tekst: Auke Schouwstra
Foto: Niek Stam

'Voor allemaal is plek in het huis van God'

Pompoensoep, linzensoep, vijgen gevuld met walnoten, een frisse salade, en *injera*, Eritrese, zurige pannenkoeken geserveerd met spinaziesaus en lizensaus. Saba Mengsteab (50) uit Eritrea zoekt wat lekkere gerechten uit van de uitgebreide zondagmiddaglunch in de Delftse Vierhovenkerk.

Al het eten is klaargemaakt door Eritreeërs en Syriërs, die net als Congolezen en Angolezen gastvrij onderdak vinden in de kerk van de Protestantse Wijkgemeente Vierhoven. De Eritreeërs gebruiken het gebouw op zaterdag vanaf zonsopgang tot het

middaguur, daarna komen de Syriërs. De protestantse wijkgemeente houdt haar dienst op zondagmorgen, 's middags zitten de Angolezen en Congolezen er. Vóór de lunch was er een gezamenlijke viering. Het was voor het eerst dat de vijf gemeenten met elkaar een kerkdienst hielden, met als doel om elkaar beter te leren kennen. Een Syrische voorganger hield een overdenking, een Eritrees jongerenkoor zong, en Syrische kinderen zongen Byzantijnse liederen.

Saba heeft de *injera* en de sausjes meegebracht. Ze ziet tevreden dat iedereen ervan geniet. "Een gezellige maaltijd", vindt ze. Ze is betrokken bij de organisatie en heeft haar landgenoten strategisch verdeeld over de tafels. Leuk dat iedereen zo een beetje met elkaar kan praten, vindt ze. "Met handen en voeten lukt het

wel om met elkaar te communiceren." Ze woont al sinds 1983 in Nederland, de Vierhovenkerk bezoekt ze al heel lang.

Saba is zo'n beetje de 'moeder' van de Eritrese gemeente. Zij was het die een paar jaar geleden aan de kerkenraad van de Vierhovengemeente vroeg of haar landgenoten hier kerkdiensten mochten houden. In Delft hebben zich de afgelopen jaren steeds meer Eritreeërs gevestigd. "Saba, weet jij een kerk waar we samen kunnen bidden?", vroegen ze haar. Van het een kwam het ander, en nu biedt de Vierhovenkerk onderdak aan gemeenten uit verschillende culturen. "In de kerkzaal hangt een kruis. Dat maakt het een huis van God", zegt Saba. "Fijn dat ook wij daar een plek mogen hebben." 🕊

De kerk in actie,
wereldwijd.
Dat is
mijn wereld.

Je komt als geroepen.

Ben jij goed in je vak en sta jij graag klaar voor anderen? Kom dan eens praten bij de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland. Wij zijn een organisatie waar je de kans krijgt om jouw stem te laten horen. Of dat nu is binnen Kerk in Actie, HR, Finance of bijvoorbeeld Communicatie. Wil jij net als wij van betekenis zijn voor de kerk? Je komt als geroepen. Kijk voor meer informatie en vacatures op werkvoordekerk.nl

Protestantse
Kerk

Vindplaats van
geloof, hoop en liefde

We geven 5 x 2
weekendtickets weg.
Speciaal voor Petrus-lezers!
Meedoen met de
winactie? Ga naar
[www.gracelandfestival.nl/
winactie](http://www.gracelandfestival.nl/winactie)

GRACELAND FESTIVAL 2023

17-20 AUG 2023 ZEEWOLDE

Heel de Mens

Graceland Festival is een plek waar we elkaar ontmoeten en op een liefdevolle en kritische manier onderweg zijn met onszelf, onze naaste, de wereld en voor wie wil: met God. Waar we genieten van kunst en muziek en vernieuwd worden in ons denken.

Dit jaar duiken we in het jaarthema 'Heel de Mens', de editie die misschien wel dichterbij komt dan ooit met Gungor, Esther van Fenema, Joel Mckerrow en nog véél meer!

WWW.GRACELANDFESTIVAL.NL

Mede mogelijk gemaakt door:

Protestantse
Kerk

KERK EN IK Lessen van een millennial

Een jaar lang maakte ik met enkele anderen wekelijks de podcast 'Kerk en ik'. Puffend vertelde ik mijn zwager, die dominee is, hoe opgelucht ik was dat we even op pauze gingen. Hij moest lachen: "Dan voel je eens wat een dominee doormaakt met elke week weer die preek ..."
"Maar", vervolgde hij serieus, "wat waren je lessen?"

*'Dat we in de kerk met steeds
minder zijn, is juist een kans'*

Hier komen ze:

1. Het is heerlijk om je over te geven aan een eeuwenoude traditie, een bedding die groter is dan jouw leventje. Juist als jij het allemaal niet meer zo precies weet.
2. Een leven van zelfontplooiing en zelfliefde is ook maar alleen. Het 'samen' van de kerk, op welke manier dan ook, is een cadeau. En dan is samen olieballen bakken met oud en nieuw al echt te gek. Als je maar de 'ieder-voor-zich-op-zijn-telefoon-maatschappij' doorbreekt.
3. Dat we in de kerk met steeds minder zijn, is geen reden voor paniek. Maar ook niet voor doemdenkerige berusting. Het is juist een kans om onszelf kritisch te bevragen. Zijn we bezig met de vragen van nu? Voelen we de vrijheid om radicale, nieuwe keuzes te maken?
4. Dat het moderne westerse leven ontdaan is van alle heiligheid en (bij)geloof betekent niet dat we geen behoefte hebben aan rituelen en besef van het heilige. Afgelopen jaar werd onze jongste, Jesse King, gedoopt in een dienst van pioniersplek Hemelsbreed in de Bijlmer. Ik kan je zeggen: de tranen biggelden over mijn wangen ...
5. M'n hernieuwde liefde voor de kerk betekent niet dat ik verlost ben van m'n *commitment issues*. Of dat kerkgang ineens vanzelf gaat. En daarin ben ik vast niet de enige. Een gezonde spiritualiteit vraagt routine en offers, ontdekte ik. Niet alleen van de predikant ... Wordt dus vervolgd!

Elbert

[petrus.protestantsekerk.nl/columns
eo.nl/kerkenik](http://petrus.protestantsekerk.nl/columns
eo.nl/kerkenik)

Maartje Scholtmeijer (22)

De kerk in:

“De kerk biedt me

“Toen ik in september 2021 verhuisde van Groningen naar Haren, besloot ik om ook bij een kerk binnen te stappen. In het jaar dat ik in Groningen woonde, was dat er niet van gekomen vanwege corona – terwijl ik wel met de kerk ben opgegroeid. Het was erg spannend om dit in m'n eentje te doen: wat kun je verwachten? Ik werd direct aangesproken. ‘Ben je nieuw? Ga je mee koffiedrinken?’ Het was een warm welkom. De week erna was de stap al een stuk makkelijker.”

“Maar twee dagen later reed er een busje tegen me aan. Ik heb noodgedwongen een

een sociaal netwerk”

maand bij mijn ouders gebivakkeerd. Zij hebben de dominee gemaild dat ik twee keer bij haar in de kerk was geweest en nu even niet kon komen. En dat dat niet was omdat het niet beviel, integendeel.

‘Tijdens de dienst is het alsof ik ergens bovenuit getild word’

Vervolgens kreeg ik wel dertig kaartjes van mensen uit de kerk, heel bijzonder. Toen ik weer terug was in Haren, kwam een ouderling langs om meer over de kerk te vertellen. Ik ben vervolgens actief geworden. Ik schenk koffie na kerktijd, neem deel aan de gespreksgroep voor 20- tot 30-jarigen, zit in de commissie Vorming en Toerusting en in het dagelijks bestuur van het jeugdwerk. Ik vind het leuk om zoveel te doen. De kerk biedt me een sociaal netwerk. Toen ik afgelopen zomer corona had, hebben mensen uit de kerk boodschappen voor me gedaan. Tijdens de dienst

kan ik m'n zorgen even vergeten, alsof ik ergens bovenuit getild word. En na de tijd knoop ik graag een gesprek aan met verschillende mensen. Ik ben me daardoor ook verbonden gaan voelen met het dorp.”

“Toen ik afgelopen zomer op fietsvakantie was in Drenthe, ben ik in mijn eentje de kerk in Westerbork binnengestapt. En in het najaar deed ik hetzelfde in Sleen. Als ik in Haren niet zo goed ontvangen was, had ik dat vast niet gedurfd.”

De kerk uit:

‘Ik ben op mijn bestemming gekomen’

“Mijn roots liggen in de Nederlandse Hervormde Kerk, maar ik ben katholiek geworden om in te kunnen treden in de norbertijnen-gemeenschap van Berne. Dat is het resultaat van een lange zoektocht. In de kerk voelde ik me niet altijd thuis. De nadruk lag me soms te veel op de organisatie, niet op het zoeken van God.”

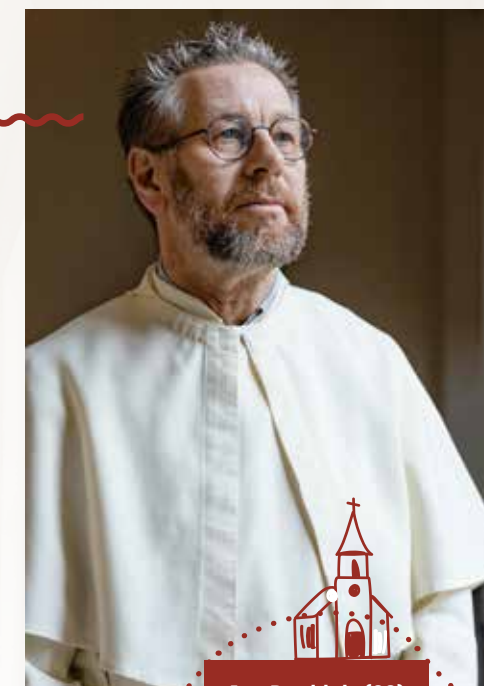
“Een aantal jaren geleden, toen ik van Utrecht naar Ameide verhuisde, terug naar waar ik vandaan kwam, heb ik een depressieve periode gehad. Toen ik daar weer uit was, ging ik nadenken over wat ik wilde met mijn leven. Door veel te lezen over zingeving kwam het verlangen boven om meer met God bezig te zijn.

Ik bracht drie maanden door in het klooster van de benedictijnen in Egmond. Daar voelde ik voor het eerst echt de grootheid en de heiligheid van God. Maar het klooster zelf vond ik te veel naar binnen gekeerd.”

‘Ik heb veel weg moeten doen, maar ben niets kwijtgeraakt’

“Terug in Ameide zocht ik contact met de Abdij van Berne in Heeswijk-Dinther, een kleine gemeenschap van dertien broeders. Daar vond ik meer dynamiek dan in Egmond, de broeders hebben ook een taak in de parochie of de maatschappij. Dat past beter bij wie ik ben. Eerst dacht ik erover om participant te worden en een huisje op het terrein te gaan bewonen. Maar waarom zou ik geen broeder worden? Het voelde als een roepstem. In augustus 2022 heb ik intrede gedaan en ben ik broeder Frans geworden.”

“Ik leef op door de structuur van de getijdengebeden, de rust en de regelmaat. Ik lever een bijdrage aan de gemeenschap van Berne. Ik heb mezelf beter leren kennen en ik kan hier groeien in geloof. Ik heb het gezocht, maar het is me ook overkomen. Ik heb het gevoel dat ik op mijn bestemming ben gekomen, de Heer heeft mij hier gebracht. Ik heb veel weg moeten doen, maar ben niets kwijtgeraakt. Het enige wat ik mis, zijn de preken en het zingen van psalmen met orgelbegeleiding. In mijn hart blijf ik hervormd.”

Jan Breddels (60)

'HOE GAAT HET LOPEN?
BLIJVEN DE MENSEN KOMEN?'

Een van de
gebouwen van
Nijkleaster in
aanbouw.

OVER EEN ANDERE BOEG

Gooi het net aan stuurboord uit, opperde Jezus toen zijn discipelen niets vingen (zie Joh. 21:6). Ook kerken kiezen soms een andere koers: ze veranderen, of vinden zichzelf opnieuw uit.

Tekst: Theanne Boer
Foto's: Nijkleaster, Sjaak Verboom

KLOOSTERKERK OP HET FRIESE PLATTELAND

Ruimte voor God, om mens te worden

Een kloostergemeente, die was er nog niet in de Protestantse Kerk. Maar binnenkort wel, want tijdens Pinksteren verbindt de Protestantse Gemeente Westerwert zich met pioniersplek Nijkleaster in Jorwert. "Wij zijn een binnenstebuitenklooster."

Toen in 2010 bekend werd dat de toenmalige predikant van de gemeente Westerwert met emeritaat zou gaan, telde de gemeente nog zo'n vijftien actieve leden, verspreid over vier dorpen. De gemeente besloot er nog één keer vol voor te gaan met een fulltime predikant. "Ik mocht met het initiatief Nijkleaster de kar trekken", vertelt de huidige predikant, Hinne Wagenaar. Samen met zijn vrouw Sietske Visser streek hij neer in een van de vier dorpen, Jorwert. Daar startte hij naast zijn normale gemeentewerk met kloosteractiviteiten. "We werden al snel 'de wandelkerk' genoemd, omdat we met elke activiteit naar buiten gingen."

Inmiddels trekt Nijkleaster mensen aan uit het hele land. Ze willen in het weidse Friese landschap op adem komen en zich bezinnen op hun leven en hun geloof. Ze doen mee aan de *kleasterkuier* op woensdag, de *kleaster*-viering op zondag, maandelijkse *kleaster*-zaterdagen

en het jaarlijkse *Pinksterpaad*, een inspirerende wandeltocht op Tweede Pinksterdag.

Donder en bliksem

"De mensen in de omliggende dorpen zagen het met belangstelling aan", vertelt Wagenaar. "Ze dachten: dit is niet de naar binnen gekeerde, autoritaire, betweterige kerk die we gewend zijn. Dat beeld hadden ze wel, ja. Ik hoorde een dorpeling een keer zeggen: 'We dachten dat het gedonder met die gereformeerden voorbij was en nu begint het gebliksem weer.' Maar dat zeggen ze nu niet meer. Nu zeggen ze: 'Kunnen we dit of dat niet samen doen?'"

Van de vijftien actieve leden zijn de meeste gebleven én er zijn leden bij gekomen. Ze komen naar de vieringen in de monumentale Radboudkerk in Jorwert of naar de *kleaster*-activiteiten in de recent gerestaureerde en duurzaam verbouwde monumentale boerderij

Westerhûs, net buiten Jorwert. Het complex bevat drie kloosterwoningen, negen gastenverblijven, en de gerestaureerde boerderij met gemeenschapsruimtes – waaronder een dagkapel in de melkkelder.

Onze tempel

De Radboudkerk is verkocht aan de Stichting Alde Fryske Tsjerken. De nieuwe kloostergemeente huurt het kerkgebouw nu van die stichting. “De kerk in Jorwert blijft onze tempel. Voor de zondagse vieringen en voor activiteiten met grote groepen, om zo de rust in het klooster te bewaren. Wij zijn geen gewone protestantse gemeente, maar een gemeente die een klooster exploiteert. Onze gemeenteleden gingen eens in de twee weken naar de kerk. Maar nu kunnen ze, als ze dat willen, elke dag een activiteit meemaken. Meditatie, toerusting, gesprekskring: we bieden een palet om uit te kiezen. Maar ik besef ook dat de kloosterspiritualiteit niet voor iedereen is weggelegd, het is een speciale spiritualiteit van stilte en bezinning. Daarom kunnen mensen kiezen in hoeverre zij betrokken willen zijn.”

**‘WIJ HOPEN DAT WE MEER
EN MEER DE MENS WORDEN
ZOALS WE BEDOELD ZIJN’**

Wagenaar en zijn vrouw wonen sinds kort in het kloostercomplex, samen met een ander echtpaar. Zij zijn *kleasterlingen* ‘binnen de poort’: zij dragen de gemeenschap en de spiritualiteit. Elke dag zijn ze een dagdeel beschikbaar voor de *mienskip* (gemeenschap). De andere dertien *kleasterlingen* ‘buiten de poort’, die zich met Pinksteren ook aan de gemeente verbinden, beleven thuis de spiritualiteit en zijn een dagdeel per week beschikbaar. Lid of *freon* (vriend) worden is ook mogelijk

en de meest ‘losse’ verbinding is die van *stiper* (donateur).

Heilige grond

“Wij proberen een binnenstebuiten-klooster te zijn”, vertelt Wagenaar. “Het is een komen en gaan van mensen, open naar de wereld, niet afgesloten. Mensen verbinden zich, maar doen soms ook een stap terug. Ik zie het als een schuilplaats, een plek om op adem te komen. De afgelopen tien jaar zijn we steeds teruggekeerd naar de grondvraag: waarom? Waarom doen we dit? Het antwoord hebben we gevat in één zin: ‘Ruimte maken voor God om mens te worden.’ Wij hopen dat we meer en meer de mens worden zoals we bedoeld zijn. Dat is een dagelijkse oefening.”

De komende tijd wordt spannend, beseft Wagenaar. “Het bestuur, dat nu de kloosterraad heet, zal natuurlijk vragen dat de exploitatie rondkomt, dat er genoeg boekingen en reserveringen zullen zijn. Hoe gaat het lopen? Blijven de mensen komen? Wij zijn geen stadsklooster, maar zitten midden in een natuurgebied. Je moet er wat voor over hebben om hier helemaal naartoe te komen. Maar tegelijkertijd: op deze plek heeft eeuwen geleden ook een klooster gestaan. We zijn hier op heilige grond. Hier ben je even in een andere wereld van stilte, rust en natuur.”

Ruimzinnig

“We gooien het net aan de andere kant uit, net zoals in Johannes 21, en dat is spannend. Dat vraagt vertrouwen, want je doet iets wat niet gewoon is. En dan hoef ik niet per se die 153 vissen te vangen. Het gaat niet om aantallen maar om het uitleven van de missie: beschikbaar zijn voor mensen in deze hectische, rusteloze, seculiere maatschappij – en niet alleen voor de eigen mensen. Daarom moeten we niet te bang zijn en ruimzinnig en vrijmoedig aan de slag gaan.” 🐟

Een kerkgebouw sluiten, of liever inzetten voor nieuwe doelen? Het rapport *Speelruimte gezocht* geeft plaatselijke gemeenten advies over het beheer en gebruik van hun gebouwen. protestantsekerk.nl/kerkgebouw

OP ADEM IN NIJCLEASTER

Net buiten het dorp Jorwert, in de stilte van het Friese platteland, bevindt zich de kloostergemeenschap Nijkleaster. Activiteiten en bijeenkomsten zijn toegankelijk voor iedereen die zich wil bezinnen of op adem wil komen. nijkleaster.fr/agenda

JONG IN DE KERK

Hoe beleven kinderen en jongeren de kerk en wat ze daar horen?

Tekst: Jeanet van der Linden
Foto: Lennart Aangeenbrug

Als God alles heeft gemaakt, is Hij dan ook verantwoordelijk voor het kwaad dat mensen doen? Laat Hij mensen lijden onder de fouten van andere mensen, bijvoorbeeld in een oorlog? En kun je iets leren van het kwaad dat gebeurt in de wereld? Tijdens de Kelderkerk discussiëren jongeren van de Jachtlaankerk in Apeldoorn over de stelling 'Al het kwaad komt van God'. Eens per drie weken komen ze bij elkaar in de kelder van hun kerk om te praten over actuele maatschappelijke thema's.

Het hele artikel lezen?
petrus.protestantsekerk.nl/jachtlaankerk

~~~~~  
**'IS GOD
VERANTWOORDELIJK
VOOR HET KWAAD?'**

ALLE DAGEN

'Ik ben met jullie, alle dagen', beloofde Jezus zijn discipelen (Matteüs 28). In deze rubriek blikt iemand terug op zijn of haar dagen.

Tekst: Jedidja Harthoorn
Foto's: Nienke van Denderen

~ 'Je kunt het beste stil worden'

Ze was 26 jaar non, moest daarna een leven buiten de kloostermuren opbouwen, en kwam ten slotte terecht in een lutherse woongemeenschap in Amsterdam. Marie-Claire Vos (82) ging van 'weten' naar 'stotteren'.

“Ik wist als jong meisje al dat ik naar het klooster wilde. Ik wilde net zo worden als de rectrix van het Mater Dei, de katholieke meisjesschool waar ik heen ging. Een heel intelligente vrouw, geëngageerd, met aandacht voor haar leerlingen. Daarom vroeg ik mijn ouders of ik mijn gymnasium mocht afmaken in Venray, op de kostschool van het Ursulinenklooster. Ik heb na mijn eindexamen nog twee jaar pedagogiek gestudeerd, en daarna ben ik op mijn 22e ingetreden. Op dat

moment kreeg ik de naam Marie-Claire. Als ik nu terugblik, voel ik een soort nostalgie – naar het geborgene, het gezamenlijke.”

Verdrietig

“In de loop van de tijd nam het aantal zusters steeds verder af. Overal werden kloosters gesloten. Er waren alleen nog oude mensen, er zat geen *spirit* meer in. Zelf had ik de kracht niet om daar verandering in te brengen. Ik ervoer: dit is niet levensvatbaar meer. Om nieuwe energie op



~~~~~  
*'Ik ga steeds minder
 geloven in feiten, en steeds
 méér in het mysterie'*

te doen, mocht ik een paar jaar buiten de muren van het klooster een leefgroep van jongeren begeleiden. Dat was erg leuk: ik noemde mezelf een bewust ongehuwde moeder van tien kinderen. Maar na drie jaar moest ik kiezen tussen terugkeren naar het klooster óf uittreden. Er was geen andere optie. Toen ik de andere zusters vertelde dat ik ervoor koos om uit te treden, moesten we allemaal huilen. Het was heel verdrietig, en dat is het nog steeds."

Twee van alles

"Toen ik uittrad, was ik 48. Ik had tot dat moment altijd in een beschermde omgeving gewoond. Ik kon niet met geld omgaan, dat had ik nooit geleerd. En ik had in mijn kloostertijd nooit iets voor mezelf gehad. Dus toen ik op mezelf ging wonen, kocht ik overal twee exemplaren van – bang dat ik iets tekort zou komen. Ondertussen werkte ik een tijdje in een crisisopvang in Maastricht, waar verslaafden werden opgevangen. Dat werkte niet: ik was het nette kloosterleven gewend en had geen idee hoe ik met iets als drugsgebruik moest omgaan.

Uiteindelijk besloot ik om theologie te gaan studeren aan een hogeschool in Amsterdam. Ik ben daarna coördinator geworden bij een woonzorgcentrum in Heemstede, en dat werk heb ik nog zeven jaar met veel plezier gedaan."

In de ogen van een ander

"Na mijn werkzame leven heb ik een tijdje in het Begijnhof in Amsterdam gewoond, maar daar was in mijn beleving geen enkele gemeenschap. Ik zie het als een wonder dat ik vijf jaar geleden in de Augustanahof mocht komen wonen. Op deze plek ervaar ik wél weer iets van gemeenschap: 'omzien naar elkaar' is hier een belangrijke leefregel. En elke zondagavond bidden we met elkaar een avondgebed in de kapel. Heel fijn. Al voel ik me nog hartstikke katholiek hoor: die gedragen, ernstige protestantse liederen kan ik nog steeds lastig meezingen."

"In de loop van mijn leven werd voor mij steeds duidelijker: *Wo Menschen sind, da menscht es*. Waar mensen

zijn, daar vind je menselijk gedoe. En toch: ik zou niet zonder andere mensen kunnen. Zoals Levinas zegt: je kunt in de ogen van de ander God ontmoeten."

*'Hier ervaar ik weer iets
 van gemeenschap, van
 omzien naar elkaar'*

Mysterie

"Mijn godsbeeld is in de loop van de tijd behoorlijk veranderd. Vroeger wist ik alles zeker: hoe het zat met het hiernamaals, met de verrijzenis. Maar ik ga steeds minder geloven in feiten en steeds méér in het mysterie. Je moet stil worden om daar iets van te kunnen ontdekken. Daarover gaat voor mij deze regel uit een lied van Huub Oosterhuis: *Binnen in mij was je, ik was buiten / en ik zocht jou als een ziende blinde*.

Wat wel hetzelfde is gebleven: ik bid nog steeds de gebeden die ik vroeger heb geleerd. Knielen lukt me niet meer, maar ik ga nog elke avond op

de rand van mijn bed zitten. En elke ochtend bid ik aan tafel:

*Hoe is uw naam, waar zijt Gij te vinden,
 eeuwige God, wij willen U zien.
 Geef ons vandaag een teken van liefde.*

Sommige mensen hier zeggen: je bent nog steeds een non. En zo voel ik mezelf ook." 🕊

De Augustanahof in Amsterdam is een initiatief van de lutherse diaconie, die de voormalige Augustanakerk ombouwde tot een woongemeenschap met zestien woningen. Buurtbewoners en voorbijgangers zijn welkom in de stiltekapel en bij tal van activiteiten. Meer zien? Tv-programma 'Petrus in het land' (KRO-NCRV) maakte een mooi portret van Marie-Claire Vos en de rest van de woongemeenschap. petrus.protestantsekerk.nl/augustanahof

Recept

Spaghetti met tomatensaus, gehakt en geraspte kaas

Bereiding

- Snijd 1 ui, 1 paprika en de knoflooktenen in stukjes. Fruit deze in een ruime koekenpan tot ze glazig zijn. Roerbak de gepelde tomaten 5 minuten mee. Voeg water en tomatenpuree toe, pureer de groenten en laat ongeveer 15 minuten zachtjes doorkoken.
- Breng ondertussen een pan met water aan de kook, en kook hierin de spaghetti. Voor extra smaak kun je een bouillonblokje in het water doen.
- Snijd de andere ui en paprika en de courgette in stukjes en fruit deze in een koekenpan. Bak het (vegetarische) gehakt in een aparte pan tot het mooi bruin is en breng het op smaak met zout en peper.
- Voeg het gehakt en de groenten toe aan de saus. Breng op smaak met oregano, basilicum, zout en peper. Serveer met geraspte kaas.

Benodigheden voor 4 personen

- 2 grote uien
- 2 tenen knoflook
- 750 gram gepelde tomaten uit blik
- 1 blikje tomatenpuree
- 250 ml water
- 1 courgette
- 2 rode paprika's
- 500 gram rundergehakt (of vegetarisch gehakt)
- 400 gram spaghetti
- 1 eetlepel gedroogde oregano
- 1 eetlepel gedroogde basilicum
- zout en peper
- eventueel 200 gram geraspte kaas
- eventueel een bouillonblokje

Tip:

Gebruik je verse tomaten? Snij een klein kruisje in aan de onderkant. Leg ze twee minuten in kokend water om ze makkelijk te kunnen ontvellen.

Welke weg legt voedsel eigenlijk af voordat het op je bord ligt? Waar let jij op in de winkel? Praten over dit soort vragen gaat prima samen met een heerlijke maaltijd, zo blijkt tijdens 'Proeven en praten'.

Praten over eten in Middenmeer

Tomaten uit een Hollandse kas of geïmporteerd uit Italië? Waar komen de tomaten vandaan waarmee je de spaghettisauz maakt? In de Ontmoetingskerk in Middenmeer kwamen gemeentelieden van acht protestantse kerken uit de classis Noord-Holland bij elkaar voor 'Proeven en praten'.

Lydia van Maurik van de Protestantse Kerk, die meeschreef aan deze werkvorm, legt het verloop van de avond uit. "Tussen de gangen door luisteren we naar podcasts. Daarin vertellen verschillende mensen hoe zij met hun eten omgaan, boodschappen doen en op het land werken. Daar praat je samen over door." Na de zelfgemaakte tomatensoep – het voorgerecht – start de eerste podcast. Mensen vertellen waar ze op letten als ze boodschappen doen. Daarna

volgt een prangende vraag: waar let jij op in de winkel? Ouderling Nel Arendse: "Ik koop graag lokaal: voor aardappelen en verse knoflook heb ik een adresje. Je proeft het verschil als dat rechtstreeks van het land komt." Tijdens de tweede gang met spaghetti en tomatensaus komen boeren aan het woord. Na de podcast reageert Ria van Rodden dat alles tegenwoordig om geld draait. "Er liggen paprika's uit Argentinië in de schappen, en rundvlees uit Ierland. Snappen jullie het nog?" Als er ijs met slagroom, bessen en cake op tafel staat, klinkt in de laatste podcast een bevestiging: "Als we produceren op de plek waar het past, is er genoeg voor iedereen." Medeorganisator Siep kijkt dankbaar terug: "De bewustwording is gegroeid."

PETRUS KOOKT

In de Bijbel – en in de kerk – eten mensen vaak samen. Dat schept verbondenheid. *Petrus* zoekt een gerecht uit én schuift aan bij een lokale gemeente.

Tekst: Tineke van der Stok
Foto: Emanuel Ekström/Unsplash
Inzetjes: Nienke van Denderen

Zelf proeven en praten

Wil je ook met een groep, familie of de hele gemeente in gesprek over het voedselsysteem en de weg die eten aflegt voordat het op je bord ligt? Vraag dan de recepten, werkbladen en luisterbestanden aan.
proevenpraten.nl

Studeren op de luxe zondag

Het is zondagmiddag. Amber Natzijl (24) heeft net een ommetje gemaakt en is nu aan de studie. Afgelopen zomer heeft ze haar bachelor Psychologie afgerond, ze hoopt nu haar bachelor Biologie te halen. “Ik zie de zondag echt als een vrije dag, maar vaak moet er wel gestudeerd worden. Ik wil mijn papertjes halen.”

Doordeweeks woont Amber in Amsterdam, in de weekends is ze vaak bij haar ouders, ook omdat ze op zaterdag in de buurt werkt, op Landgoed de Olmenhorst in Lissbroek. Vanochtend bezocht ze haar gemeente CrossPoint in de wijk Getsewoud in Nieuw-Vennep. Deze vrij jonge gemeente is ontstaan uit een pioniersplek. Twee keer per maand gaat ze mee naar de kerk. “De zondag is voor mij de dag dat ik geen enkele verplichting heb. Dat vind ik echt een luxe. Iedereen, gelovig of niet, heeft wat mij betreft recht op minstens één rustdag in de week. Ik heb dat van huis uit meegekregen. Op zondag gingen we naar de kerk, verder gingen we naar

buiten en speelden spelletjes. Heerlijk vond ik dat.”

Amber is sinds een jaar of tien verbonden aan CrossPoint. Haar ouders waren op zoek naar een ander kerkelijk thuis: “Deze kerk was dichtbij, in onze wijk, en we kenden er mensen. Het was er veel laagdrempeliger dan we gewend waren. We werden er vanaf het begin echt bij betrokken, er helemaal in opgenomen. Je gaat dan vanzelf meedoen.”

Vroeger zong ze bij de Continental Kids, later maakte ze als zangeres lang deel uit van het muziekteam in haar gemeente. Daarna zette ze, samen met anderen, een tienerprogramma op. “Er zat een groot gat tussen de kinderen en de jongvolwassenen. Nu hebben we een hechte groep tieners. Ze hebben elkaar ook tijdens corona vastgehouden. Iedereen heeft wel aansluiting bij iemand. Ik wil me er graag voor inzetten om tieners te blijven betrekken bij de kerk. Hopelijk houden ze er net zo’n thuisgevoel aan over als ik.”

ZALIGE ZONDAG

Een rustdag, een heilige dag, een dag om samen te vieren. Wat doen kerkgangers op deze bijzondere dag?

Tekst: Janet van Dijk
Foto: Werry Crone

Houd mij gaande,
ga mij voor,
Uw toekomst tegemoet.

Uit een gebed van ds. René de Reuver,
scriba van de Protestantse Kerk, in het
gebedenboek *U die voor mij uitgaat*.

WIN!

Petrus verloot tien exemplaren van het gebedenboek *U die voor mij uitgaat*. Meedoen kan tot uiterlijk 26 juni via petrus.protestantsekerk.nl/win. Of: Redactie *Petrus*, postbus 8504, 3503 RM Utrecht. Alleen de winnaars ontvangen bericht.

Foto: Shutterstock

RONDJE OM DE KERK

Tekst en foto's: Janet van Dijk
Illustratie: Essencio Brands

Win!

Petrus verloot twee sets met het wandelboek en het pelgrimsdagboek met verdiepende teksten. Meedoen kan tot uiterlijk 26 juni via petrus.protestantsekerk.nl/win. Of: Redactie *Petrus*, postbus 8504, 3503 RM Utrecht. Alleen de winnaars ontvangen bericht.

Als pelgrim door de Betuwe

Langs meer dan veertig kerken en kapellen door de Over-Betuwe. De pelgrimsroute 'Wegen met Zegen' telt elf etappes en start in Nijmegen. Janet van Dijk liep de eerste etappe naar Oosterhout.

Wegen met Zegen in het kort:

- 11 etappes, 12-17 kilometer per etappe.
- Al wandelend doe je op verschillende manieren inspiratie op door wat je onderweg ziet en ervaart. Denk aan: oude landweggetjes, vergezichten, kastelen, boomgaarden, en herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog.
- De pelgrimsroute begint bij de Antonius van Paduakerk aan de Groesbeekseweg in Nijmegen.
- Tijdens de eerste etappe loop je meteen langs 10 kerken en kapellen, in totaal kom je er 43 tegen.
- Wegen met Zegen is een initiatief van de protestantse gemeente en de rooms-katholieke parochie in Nijmegen.

De hele beschrijving van de wandeling lees je op petrus.protestantsekerk.nl/rondjeomdekerk.

Een betekenisvol nachtje in de kerk

Diepgaande gesprekken en daarna in je slaapzak op de kerkvloer. Tijdens de nachtexperience van Heilige Plekken kan dat. Kerken stellen hun gebouw open voor jongeren die zo'n betekenisvolle ervaring willen meemaken.

De experience is uniek, doet verwonderen en is verbonden aan het gebouw. Deelnemers leren zichzelf en anderen beter kennen en denken na over het leven en het (mogelijke) bestaan van God.

Het is onvergetelijk om na een experience in het holst van de nacht in je slaapzak te kruipen en onder eeuwenoude gewelven in slaap te vallen, om 's morgens wakker te worden in een stille kerk.

Studenten aan de slag met Life Topics: de zeven vragen die je jezelf elke vijf jaar moet stellen.

Een experience in jouw kerk

Heilige Plekken daagt kerken uit om hun gebouw open te stellen voor een nachtexperience voor jongeren. Hierdoor krijgen jonge mensen een betekenisvolle ervaring en dragen ze bij aan het in stand houden van de heilige plek. Wil je zelf (of met je groep) een experience beleven of je gebouw openstellen? Kijk op de site voor de opties.

heiligeplekken.nl

Heilige Plekken

2022

Start van de experience
Heilige Plekken

5-20

Minimum en maximum
aantal deelnemers per
experience

Deelnemende kerken: 8
(dit aantal blijft groeien)

Geen kerk in jouw
omgeving? Heilige plekken
zoekt een kerk voor jou!

De experience duurt
van 20.00 tot 8.30 uur,
inclusief slapen

‘Ik weet dat God mij troost’

Hoe ervaren kinderen en jongeren de kerk en het geloof? Sebastiaan, Ruchama, Maarten en Iris uit de hervormde en de gereformeerde kerk in Almkerk delen hun gedachten. Over Pinksteren, de heilige Geest en het ervaren van God.

*Houdt van:
voetballen en
de Donald
Duck lezen.*

Sebastiaan van Vark
Leeftijd: 10 jaar | Zit in: groep 6

Wat is de betekenis van Pinksteren?

“Ik weet het wel, maar ik ben het nu even vergeten.”

Als het gaat over de Geest, aan wie denk je dan?

“Aan de heilige Geest die in je komt wonen.”

Ervaar jij God als dichtbij?

“Ja, soms als ik bijna uit de bocht vlieg met fietsen. Dan leef ik toch nog. Dan heeft God mij toch geholpen.”

Praat jij met God?

“Ja, als ik naar bed ga. Dan bedank ik voor de leuke dag, dat ik naar school kon gaan en kon voetballen.”

Heeft God weleens wat tegen jou gezegd?

“Ik hoor zijn stem niet, maar ik voel dat Hij er is.”

Hoe vind jij het dat de Geest in mensen kan wonen?

“Fijn, Hij is dan heel dichtbij. Hij laat me niet in de steek en denkt aan mij. Als ik me alleen voel, denk ik daaraan.”

Stel dat jij bij het pinksterfeest was, dan ...

“... wilde ik de vlammen zien en aanraken.”

JONG IN DE KERK

Hoe beleven kinderen en jongeren de kerk en wat ze daar horen?

Tekst: Marian Timmermans
Foto's: Marieke Viergever

Ruchama Herwig
Leeftijd: 12 jaar | Zit in: groep 8

De Geest wil wonen in gelovigen. Ervaar jij God als dichtbij?

“Ik vind het bijzonder dat God in je kan wonen. Het is een teken dat God de hele tijd bij je is.”

Wanneer heb jij daar wat aan?

“Als ik het moeilijk heb op school of als er thuis ruzie is geweest en ik naar mijn kamer ga. Dan weet ik dat ik niet alleen ben en God mij troost. Of als ik bang ben. Dan denk ik: je bent niet alleen, God is bij je.”

Wat voor gevoel geeft het jou dat Hij erbij is?

“Het geeft mij rust en vertrouwen en ik voel me minder alleen.”

Heb je het gevoel dat je God kan horen in je hoofd?

“Heel soms. Hij zegt dat ik moet doorzetten als ik het moeilijk heb, of juist iets bemoedigends. Ik herken God en dan luister ik.”

Wat betekent God voor jou?

“Hij is een soort tweede vader, Hij is er altijd en raakt mij nooit meer kwijt, want Hij houdt mij vast.”

*Houdt van: spelen met
puppy's. knutselen en
Donald Ducks lezen.*

Het **RD** heeft oog voor de ander en houdt me bij de les.

Gerjanne | Moeder en onderwijsassistente

De een leest graag persoonlijke verhalen, de ander zoekt verdieping bij het nieuws. Maar allemaal hebben we behoefte aan goede, evenwichtige en eerlijke informatie. Aan zicht op het Bijbelse perspectief in ons bestaan.

Het RD wil helpen verder te kijken dan jezelf.

RD, de krant voor het hele verhaal.

*Het RD is er ook voor jou.
Ga naar rd.nl/petrus
Ontdek het RD 4 weken lang vanaf 4 euro.*

Maarten Kaasjager

Leeftijd: 15 jaar | Zit in: mavo 3

*Houdt van:
spelletjes en
tennissen.*

Wat is de betekenis van Pinksteren?

"God die de heilige Geest over de mensen uitstort in de vorm van vlammetjes boven het hoofd."

De Geest wil wonen in gelovigen. Ervaar jij God als dichtbij?

"Ja, tijdens de dienst of de jeugdkerk. Maar ik zou het meer willen ervaren."

Wat hebben we eraan dat de Geest in gelovigen wil wonen?

"Het maakt dat je het geloof doorgeeft aan bijvoorbeeld je kinderen."

Bid jij ook?

"Ja, met het eten, in de kerk – en voor ik ga slapen zingen we met ons gezin een lied."

Heb je het gevoel dat je God kan horen in je hoofd?

"God spreekt door mensen en situaties heen."

Na Pinksteren werd het geloof wereldwijd verspreid. Heb je daar weleens iets van gezien?

"Ja, als ik in een kerk in Duitsland of Roemenië ben, ervaar ik dat ik niet de enige ben die gelooft. Het gaat daar anders, maar het gaat wel over Jezus en God."

Iris van der Burgh

Leeftijd: 16 jaar | Zit in: havo 4

Hoor je in de kerk genoeg over de heilige Geest?

"Er mag meer uitleg komen over wie de Geest is en wat zijn taken zijn. Ik denk dat Hij meer dingen kan dan je aanraken via God en je het geloof teruggeven."

Wanneer ervaar jij God dichtbij?

"Als ik een lied hoor of een preek, dan huil ik soms. Dan voel ik: Hij is erbij en ik krijg kippenvel. Alsof Hij het tegen mij zegt. En het kan geen toeval zijn dat ik nog meer moet huilen en kippenvel krijg. Dat lijkt me anders heel toevallig en ik geloof niet in toeval. Alles gebeurt met een reden, zeker alle grote dingen."

Bid jij ook?

"Ik dank meer. Ik ben heel dankbaar voor mijn ouders, familie, huis, mijn vriendje, dat mijn opa nog leeft, mijn vrienden, mijn vrije tijd, school, eten, kleding en dat ik in een veilige omgeving leef."

Ben jij iemand die het geloof deelt?

"Het is niet zo dat het kruisje dat ik draag gesprekken geeft. Ik draag het als reminder dat Hij bij mij is. Maar als iemand ernaar vraagt, ga ik het gesprek niet uit de weg."

*Houdt van:
fotograferen, afspreken
met vriendinnen.
knutselen en kletsen.*

DE WANDELMAAT

Klooster - en Pelgrimswandelingen

De Wandelmaat, kloosterreizen

Hierbij verblijft u in een klooster en maakt u onder leiding van een gids prachtige wandelingen in de natuur. Het gaat daarbij om stilte, ontmoeten, onthaasten en verwondering.

Meer weten: www.dewandelmaat.nl

Missie & Media
Het belevingscentrum van TWR

*Beleef
het zelf!*

Kom naar Missie & Media en maak een onvergetelijke ontdekkingsreis!

Missie & Media is een initiatief van zendingsorganisatie TWR. Het belevingscentrum in Barneveld geeft op (inter)actieve wijze een inkijkje in het wereldwijde zendingswerk: de verspreiding van Gods goede nieuws via hedendaagse media. Een bezoek aan Missie & Media is inspirerend, leerzaam en uniek. Voor jong en oud. Voor het hele gezin. Ook bijzonder geschikt voor kerkelijke groepen, zoals catechesegroep, vereniging of gesprekskring. Reserveer tickets op twr.nl/missie-media.

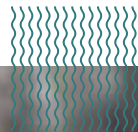

Boek je tickets!

Laat het Evangelie overal horen!

TWR
bron van hoop

God ontmoeten in de kunst

Een verrijking van de taal. Een beschermklaag om mensen heen. Een mogelijkheid om in gesprek te raken. Kunst doet van alles met mensen, weten deze vrijwilligers. Daarom zetten zij zich in voor kunst in de kerk.

*'Zo herkennen
meer mensen zichzelf
in de kerk'*

HELPENDE HANDEN

Schoonmaken, bloemen rondbrengen, beeld en geluid regelen, het kerkblad samenstellen. Op talloze manieren houden vrijwilligers de kerk draaiend.

Tekst: Keren de Krijger
Foto's: Niek Stam

Grady van den Bosch

Leeftijd: 56 jaar

Woonplaats: Huizen

Lid van de Protestantse Gemeente Huizen, helpt kunstcommissies met kunst in hun kerk (als bestuurslid van het Platform Kerk & Kunst).

“Van oudsher is de kerk een rijke culturele vindplaats. De beelden moeten geen afgoden worden, maar in de kunst kun je God juist ontmoeten en prijzen. De taal van de liturgie, hoe mooi ook, is vreemd voor veel mensen van buiten de kerk. Kunst in de kerk kan een manier zijn om de taal binnen de kerk te verrijken. Zo kan de kerk voor meer mensen een plek zijn waarin ze zichzelf herkennen. Mijn boek Alles wat zacht was, met kunst en poëzie over kwetsbaar en geborgen zijn, draagt daar ook aan bij.”

“Tot een paar jaar geleden was ik coördinator van de kunstcommissie van mijn gemeente. In die rol organiseerde ik exposities en andere kunstprojecten. Nu ben ik bestuurslid van het Platform Kerk & Kunst. Wij willen kerken en hun kunstcommissies toerusten om bezig te zijn met kunst in de kerk. De kunstcommissies – vooral vrijwilligers – hebben vaak praktische vragen. Hoe organiseer je een expositie? Hoe betrek je de gemeenteleden, kerkenraad en dominee erbij? Wij stellen dan de vraag: wat is het doel van de kunst? Wil je mensen van buiten de kerk binnenkrijgen? Of wil je je eigen gemeenteleden verdieping meegeven?”
platformkerkenkunst.nl, alleswatzachtwas.nl

'Kunst in de kerk stimuleert het gesprek'

LISA VAN EDE

Leeftijd: 67 jaar
Woonplaats: Amerongen
Lid van de Protestantse Wijkgemeente Amerongen en vrijwilliger bij Feest van de Geest.

“Voor mij is kunst een deel van het religieus-spirituele mens-zijn. Het hoeft niet per se religieuze kunst te zijn. Elk werk raakt je op een andere manier. Het ene helpt om je in jezelf te keren, het andere om je meer op God te richten.”

“Toen het tweejaarlijkse Feest van de Geest (zie kader) in onze regio in 2015 dreigde te stoppen, heb ik mij aangemeld voor het bestuur. Daar zitten mensen in met verschillende kwaliteiten, bijvoorbeeld omdat ze verstand hebben van kunst. Ik houd de algemene lijn in de gaten. In het tussenjaar benaderen we kerken en kunstenaars. Veel kerken doen elke keer opnieuw mee. In onze regio zijn dat niet alleen protestantse kerken, maar ook katholieke en vrijzinnige.”

“De kunst in de kerken stimuleert gesprekken. Je hebt op een heel andere manier contact met gemeenteleden, is mijn ervaring. Ook komen er mensen in de kerk die normaal gesproken niet zomaar naar binnen zouden lopen. Ik beschouw het niet als evangelisatie, maar kunst biedt wel ongekende mogelijkheden om in gesprek te komen.”

Feest van de Geest

Kunst – beeld, woord, klank – in een inspirerende omgeving: dat is het idee van het tweejaarlijkse Feest van de Geest tussen Hemelvaart en Pinksteren. Honderden kerken in Nederland zetten hun deuren dan open. Voor elke kerk maakt een lokale kunstenaar een speciaal werk bij het thema van dat jaar. De volgende editie is in 2024.

feestvandegeest.nl

CARINA HARMS

Leeftijd: 58 jaar
Woonplaats: Engelen (Den Bosch)
Lid van de Protestantse Gemeente Engelen, organiseert tentoonstellingen in de Oude Lambertus.

“Gastvrijheid is ontzettend belangrijk voor onze gemeente. Daarom is er een bredere groep mensen, Vrienden van de Oude Lambertus, die mede zorg draagt voor gebruik en openstelling van onze kerk. Onder andere door kunsttentoonstellingen zoeken wij verbinding binnen én buiten de gemeente. Passanten die binnenlopen, zijn vaak verwonderd hoe actief en vitaal onze gemeente is – en hoe zo’n oud monument in deze tijd verankerd is.”

“Maar de kerk moet geen galerie worden: we zullen nooit voor kunst kiezen die erg schuurt, provoceert of aangrijpend is. Voor onze gemeenteleden moet de kunst als een bescherm laag om hen heen zijn. Het hangt er immers ook tijdens erediensten. Voor Pasen hingen er een aantal ‘lichtzoekende vergezichten’, toevallig in de kleuren van het interieur. Onze predikant, ds. Marloes Meijer, heeft er een veertigdagentijdkalender bij gemaakt. Hoewel de kunstenaar niet kerkelijk is, vond ze het prachtig dat haar kunst op deze manier weer een andere lading krijgt.”

“Mensen – of dat nu de kunstenaars, bezoekers of gemeenteleden zijn – raken geïnspireerd en gebruiken het monument op een manier die waarde toevoegt voor hen en voor het gebouw. Zodra je hier binnenkomt, voel je je verbonden met alle tijden. Wij zijn slechts rentmeesters: wij gaan verder, maar het monument blijft bestaan. Daarom kunnen we het niet voor onszelf houden. En kunst helpt daarbij.”

'De kerk moet geen galerie worden'

Collectedoel:
Een veilige plek
voor kinderen
in Oekraïne

**kerk
in actie** **Huis-aan-huiscollecte**
20 t/m 25 november 2023

Doe jij ook mee? Meld je aan via kerkinactie.nl/huisaanhuiscollecte

Vanaf nu verkrijgbaar

Prenten bijbel
Illustraties van Marijke ten Cate
Tekst van Sylvia Vanden Heede

15 JAAR
Compleet vernieuwde en uitgebreide editie!
Ontdek de Bijbel met jonge kinderen

Verkrijgbaar via de (christelijke) boekhandel of via shop.bijbelgenootschap.nl

Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap nBg

**kerk
in actie**

Dichtbij en ver weg, samen zijn wij de Kerk in Actie. Geïnspireerd door Jezus Christus willen wij delen wat ons gegeven is. Om mensen hoop te bieden en tot hun recht te laten komen - in Nederland en wereldwijd.

- 66 'Mensen krijgen weer perspectief'**
Op pad met een SchuldHulpMaatje
- 70 Elke cent omdraaien**
Zaineb en Cora weten hoe dat is
- 74 Zomerplezier met het bijbelfestival**
Zo komt de kerk in actie in Egypte

ARMOEDE IS DICHTERBIJ DAN JE DENKT
1 miljoen Nederlanders

‘Schulden kunnen je zomaar overkomen’

In de schulden raken? Dat gebeurt mij niet, denken veel mensen. Maar als je financiële huishouding niet op orde is, kun je zomaar in de problemen komen. Karel en Bert kunnen erover meepraten. Toen SchuldHulpMaatje Amber hen te hulp schoot, keerde het tij.

De kleine flatwoning van Karel (48) en Bert (63)* is inmiddels vertrouwd terrein voor Amber Verwoerd (31). Ze is er kind aan huis: al drie jaar begeleidt ze hen bij de afwikkeling van hun schuldenlast. Het stel is net klaar met eten, de borden en mokken staan nog op de salontafel. “Ik kom even kijken hoe het met jullie gaat”, zegt ze terwijl ze er een stoel bij trekt. Karel haalt eerst een kop koffie voor haar in de keuken. “Dat kunnen we nu weer betalen”, grapt hij. Uit een grote bench midden in de kamer klinkt luid geblaf. “Rico, wees nou stil”, vermaant Bert de keffende hond.

‘Je wilt het kopen’

De sfeer is relaxed vanavond. Karel laat Amber een stapel enveloppen zien die op het dressoir ligt. “Kijk, allemaal geopend én betaald”, zegt hij. En dan, lachend: “Dat was vier jaar geleden wel anders. Ik schaam me voor de puinhoop die we ervan hadden gemaakt.” Zowel Bert als hij had al een persoonlijke lening toen ze een relatie kregen. “We zaten in de schulden terwijl we een gezamenlijk inkomen van 2800 euro per maand hadden”, blikt Karel terug. Hij geeft ruiterlijk toe dat de boekhouding absoluut niet op orde was. “Je ziet dit, je ziet dat, en je wilt het kopen. Dat deden we op rekening of we sloten een extra lening af. Betalen komt wel, dachten we. Het overzicht was compleet weg. Post durfden we niet meer open te maken.”

‘WE DURFDEN DE POST NIET MEER OPEN TE MAKEN’

Onze redding

Op een dag vorderde de Belastingdienst hun auto. Karel en Bert werden op het matje geroepen bij

familie. “Ons hele hebben en houden kwam op tafel. Erg confronterend.” Na het familieberaad meldden Karel en Bert zich bij het Wmo-loket in hun wijk. Ze werden doorverwezen naar de schuldhulpverlening, maar kregen daar nul op het rekest. “Ons inkomen was te hoog, dus wij moesten het zelf regelen.” Uiteindelijk verwees een mevrouw bij hetzelfde Wmo-loket hen door naar SchuldHulpMaatje. Karel: “Dat was het begin van onze redding.”

‘ONS HELE HEBBEN EN HOUDEN KWAM OP TAFEL, ERG CONFRONTEREND’

“Het was even wennen hè, die eerste keer dat ik bij jullie kwam”, zegt maatje Amber. “Ja, er was achterdocht”, geeft Bert toe. Karel: “We hadden verhalen gehoord van mensen die door een schuldhulpverlener nog dieper in de schulden belandden. En we dachten: alles goed en wel, maar moeten we hiervoor gaan betalen?”

Naast mensen staan

Dat bleek niet nodig: in Nederland bieden 3000 vrijwilligers – SchuldHulpMaatjes – gratis, betrouwbare en deskundige hulp aan mensen met financiële problemen. SchuldHulpMaatje Nederland is een groot netwerk van samenwerkende kerken en organisaties. “Financieel leed blijft vaak verborgen voor de buitenwereld”, zegt directeur Carla van der Vlist. “Met onze maatjes willen we hoop en perspectief brengen achter huisdeuren. Een lichtpunt zijn waar het donker is, zoals Jezus dat ook was.”

Dat mensen in schulden weinig vertrouwen hebben in instanties is bekend bij SchuldHulpMaatje. Maar dit wantrouwen verdwijnt meestal zodra de maatjes

TIPS VOOR EEN OPEN GESPREK OVER GELD

Ken jij iemand die het financieel lastig heeft, maar weet je niet hoe je het bespreekbaar moet maken? Kijk op opengesprekovergeld.nl voor tips en hulp van SchuldHulpMaatje Nederland.

Kijk op opengesprekovergeld.nl voor tips en hulp van SchuldHulpMaatje Nederland

Samen tegen armoede

Extra locaties van SchuldHulpMaatje, extra pakketten voor de Voedselbank. Met de campagne 'Samen tegen armoede' komt Kerk in Actie, samen met kerkelijke gemeenten, in actie tegen armoede in eigen land.

Bijna een miljoen mensen in ons land leeft onder de lage-inkomensgrens. De Voedselbank helpt 115.000 van hen. Het aantal aanvragen bij de Voedselbank steeg het afgelopen jaar met maar liefst 31 procent. “Er is echt iets aan de hand in Nederland, ik heb dit nog nooit meegemaakt”, zegt bestuurslid Paul van Berkel.

Voedselpakketten

Daarom heeft de Voedselbank de hulp van Kerk in Actie ingeroepen. Zo is de actie Samen tegen armoede ontstaan, waarbij kerkelijke gemeenten voedselpakketten met houdbare producten inzamelen. De Voedselbank zorgt ervoor dat deze bij mensen in nood terechtkomen.

SchuldHulpMaatje

Daarnaast werkt Kerk in Actie samen met SchuldHulpMaatje. Deze organisatie wil op veel plekken in Nederland mensen uit de schulden helpen. Het opzetten van zo’n locatie en het trainen van vrijwilligers kost geld. Kerk in Actie helpt SchuldHulpMaatje om dertig nieuwe locaties te starten.

Jurjen de Groot, directeur van Kerk in Actie: “Als kerk willen we daar zijn waar Jezus ons roept. Dat betekent: hulp bieden aan mensen die het moeilijk hebben, ver weg én dichtbij. Doet jouw kerk ook al mee? Informeer er eens naar bij je diaconie.”

Meer lezen over de actie
Samen tegen armoede?
kerkinactie.nl/armoedeactie

over de vloer komen. “Onze vrijwilligers werken met passie en vanuit deskundigheid. Ze zijn bereid om hun kostbare tijd beschikbaar te stellen, zodat er een basis ontstaat om te werken aan herstel. Wij gaan echt naast mensen in nood staan.”

Amber – het maatje van Bert en Karel – is zo’n gemotiveerde vrijwilliger. Toen SchuldHulpMaatje vijf jaar geleden in haar woonplaats startte, dacht ze: dit is iets voor mij. “Ik had mijn opleiding in de schuldhulpverlening afgerond, maar kon geen werk vinden in mijn vakgebied. Door een vrijwilligersfunctie als maatje kon ik alvast ervaring opdoen.” Inmiddels heeft ze die gedroomde baan wél gevonden, maar maatje blijft ze. “Het leukste van dit werk is dat je mensen op weg kunt helpen, zodat er weer perspectief komt.”

Dichtgeknepen keel

Nadat Amber samen met Karel en Bert de hele administratie op een rijtje had gezet, bleek er een schuld van maar liefst 18.000 euro te zijn. “Dat was heftig”, vertelt Karel. “Ik zat met dichtgeknepen keel bij de gesprekken. Van mij hoefde het leven niet meer.”

Carla van der Vlist weet dat dit soort situaties vaker voorkomt. “Door de stapeling van schulden – en de stress die dit vervolgens geeft – kunnen veel mensen moeilijk zelfstandig ontsnappen aan hun problemen.” Maar de eerste stap naar de schuldhulpverlening is lastig. Van der Vlist: “De vrijwilligers van SchuldHulpMaatje gaan samen met de hulpvrager kijken welke hulp nodig is. Wij maken geen afspraken met schuldeisers, maar ondersteunen mensen om zelf die stap te zetten.”

Amber deed dat ook bij Karel en Bert. “Jij was echt streng voor ons”, aldus Karel. “We moesten zelf onze schuldeisers bellen. Dat was hard, maar het kwam goed.”

Driedaagse training

Maatje word je niet zomaar. “Je krijgt eerst een driedaagse training waarin je alle kneepjes van het vak leert”, zegt Amber. “En tijdens intervisieavonden met je lokale team bespreek je anoniem casussen en deel je ervaringen. Je leert dan echt van elkaar.” Inmiddels heeft Amber routine in de begeleiding van mensen met financiële problemen. “Ik probeer het altijd zo luchtig mogelijk te houden door er samen over te praten en naar oplossingen te zoeken.”

**‘WE ZIJN BIJNA SCHULDENVRIJ,
DAT VOELT ALS LICHT AAN
HET EIND VAN DE TUNNEL’**

Amber hoopt dat mensen met financiële problemen gewoon aan de bel durven te trekken bij SchuldHulpMaatje. “Schulden kunnen je zomaar overkomen, ook als je een normaal inkomen hebt. Maar we kunnen mensen ook van advies voorzien bij ‘slechts’ een betalingsachterstand. Dat voorkomt veel problemen.”

Licht in de tunnel

Inmiddels staan Karel en Bert nog maar 1.049 euro in de min. Karel: “We hopen binnenkort helemaal schuldenvrij te zijn. Dat voelt als licht aan het einde van een lange tunnel.” Amber komt nog maar af en toe langs. “Ze kunnen het nu goed zelf, maar mogen me altijd bellen of appen.” Karel is blij met dit klankbord. “In *no time* geeft ze advies. Amber is echt een houvast voor ons.” 🐦

*De namen Karel en Bert zijn gefingeerd. Hun echte namen zijn bij de redactie bekend.

ZAINAB ALFATLAWY (44)

vluchtte zeven jaar geleden met haar man en hun drie zoons (12, 20 en 21) uit Irak. Het gezin woont nu in een tweekamerappartement in Den Haag.

Zainab is vrijwilliger in het buurt-en-kerkhuis Shalom en bij de Voedselbank in Den Haag.

'ZELFS DE KLEINSTE DINGEN KUNNEN EIGENLIJK NIET'

Hoewel ze iedere cent moet omdraaien, probeert Zainab het beste van het leven te maken. Gelukkig kan ze bij de Voedselbank terecht voor gezinsboodschappen. "Ik zou niet weten wat ik zonder hen zou moeten."

"Vanwege de hoge energieprijzen stopte het bedrijf waar mijn man werkte.

Hij verloor zijn kantoorbaan en besloot zijn taxirijbewijs te halen zodat hij voor zichzelf kon beginnen. De kosten van lessen en examens sloegen een gat in ons budget, we hielden bijna niets over om van te leven.

Gelukkig kunnen we voorlopig bij de Voedselbank terecht voor melk, groenten, fruit en andere boodschappen. Ik zou niet weten hoe het zonder hun hulp zou moeten. Door de stijgende prijzen is ons leven nog moeilijker geworden. Ik maak me iedere maand zorgen of we alle rekeningen kunnen

betalen. Het maakt me verdrietig dat ik bijna altijd 'nee' moet zeggen als mijn jongste zoon om iets vraagt. Zelfs de kleinste dingetjes kunnen eigenlijk niet. 'Het komt goed', vertel ik hem dan, 'als papa werk heeft.*' Voor mijzelf is het lastig om een betaalde baan te vinden. Daarom ben ik nu vrijwilliger bij de Voedselbank en gastvrouw bij het buurt-en-kerkhuis Shalom. Dat houdt me op de been, want ik ben graag onder de mensen. We hebben al veel meegemaakt in ons leven, maar ik ga niet bij de pakken neerzitten. Het zal goedkomen!"

* Kort na het interview kreeg de man van Zainab werk als taxichauffeur.

'EINDELIJK KRIJG IK MIJN LEVEN WEER OP DE RIT'

Haar ex-man liet Cora achter met 40.000 euro schuld. Ze kon geen kant meer op. Sinds ze hulp krijgt van SchulpHulpMaatje komt het eindpunt in zicht. "Dat gaan we vieren!"

"Van de ene op de andere dag belandde ik diep in de schulden. De investeringen van mijn ex-man bleken mislukt en hij verdween naar het buitenland. Ik bleef achter met onze vier jonge kinderen. Omdat mijn man onvindbaar was voor de schuldeisers, draaide ik er alleen voor op. Het was een enorm zware tijd. Ik moest werken en tegelijkertijd voor mijn kinderen zorgen. Ondertussen probeerde ik de schulden af te lossen. Op een gegeven moment loop je zo ver achter dat het overzicht weg is. Ik kon geen kant meer op, en ik schaamde me zo. Toen er beslag op mijn loon werd gelegd, had ik nog ongeveer 20 euro per week te besteden. Toen ik hoorde dat SchulpHulpMaatje mensen met financiële problemen helpt, heb ik aan de bel getrokken. Mijn maatje liep samen met mij m'n hele administratie door en creëerde overzicht in de chaos. Daarna legden we samen contact met de schuldeisers en de professionele hulpverlening. Het veranderde mijn leven: ik kwam in aanmerking voor een schuldenregeling en kreeg langzaam weer controle over mijn financiën. Het heeft me jaren gekost en veel grijze haren opgeleverd, maar dit jaar ben ik van mijn schulden af. Dat is een feestje waard!"

CORA (45)

Cora (45) heeft met haar vier kinderen ellendige jaren achter de rug. Ze kreeg forse geldproblemen en moest via een schulden- en betalingsregeling haar schulden aflossen. Langzaam aan krijgt ze haar leven weer onder controle.

De hele dag druppelen gemeenteleden van de Utrechtse Domkerk het monumentale kerkgebouw binnen met tassen vol spullen voor de Voedselbank. De verzameling houdbare producten wordt almaar groter.

Net als veel andere plaatselijke kerken zamelt de protestantse Domkerk producten in voor de Voedselbank. Dit is onderdeel van de actie 'Samen tegen armoede' van Kerk in Actie. De Voedselbank krijgt zo extra voedselpakketten om uit te delen op plekken waar de nood het hoogst is.

"Wij vinden het belangrijk om oog te hebben voor mensen die het minder goed hebben", vertelt diaken Matti Rookus (in groene jas op de foto hierboven). "Het mooie van deze actie is dat kerken in Nederland op een heel concrete manier kunnen delen met mensen die op dit moment weinig te besteden hebben. En dan ook nog bij ons om de hoek!"

Wil jij ook iets doen tegen armoede in Nederland? Scan de QR-code en kijk hoe! Dankjewel!

Steunt u Kerk in Actie met een gift?

Per 1 juni verdwijnt de Acceptgiro.
Met **Mijn eenmalige gift** kunt u veilig en betrouwbaar blijven doneren.

Wat betekent dit voor u?

Met **Mijn eenmalige gift** kunt u op 2 manieren doneren:

Invullen en versturen per post
U kunt nog steeds handmatig een overmaking doen.

Overboeken via internet
Neem de betaalgegevens over of gebruik de handige QR-code!

**kerk
in actie**

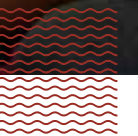
Meer weten?
www.mijneenmaligegift.nl

**kerk
in actie**

IN EGYPTE

Tekst: Tineke van der Stok
Foto: Bible Society of Egypt

'Zorgeloos' genieten van een heerlijke vakantie...

Camping Bergzicht biedt i.s.m. "Zorgvakanties Overijssel" twee unieke zorgchalets aan, voor een 'zorgeloze' vakantie in een fantastische omgeving.

Deze aangepaste luxe 4- of 6 pers. zorgchalets hebben 2 of 3 sl.kamers en bieden o.a.

- ruime woonkamer met sta-op-stoel
- grote, aangepaste badkamer
- hoog-laag-(boxspring)bed

Familie of verzorgers kunnen een luxe 6-pers. chalet huren.

Hulpmiddelen en extra zorg
Hulpmiddelen, thuiszorg, fysiotherapie etc. tijdens uw verblijf (zoals u thuis ook heeft), kunt u regelen met uw zorgverstrekker.

kijk voor info en boeken op www.bergzicht.nl

Hulp nodig bij psychische klachten?

→ Samen met jou kijken we wat jij nodig hebt.
Kijk voor ons zorgaanbod op www.eleos.nl

www.eleos.nl

Uitkijken naar het bijbelfestival

Veel Egyptische gezinnen hebben geen geld voor uitjes of leuke dingen. Daarom organiseren kerken 's zomers allerlei activiteiten voor kinderen. De jaarlijkse bijbelwedstrijd mét afsluitend festival is favoriet. "Kinderen kijken er het hele jaar naar uit."

In de zomervakantie hebben Egyptische kinderen niet veel te doen. Kerken fungeren dan als sociale centra: kinderen kunnen er sporten, leuke activiteiten doen en meespelen met de wedstrijd van het Egyptisch bijbelgenootschap.

Geweldige dag

"De absolute kers op de taart is de afsluiting van deze bijbelwedstrijd: samen met de jeugdgroep van je kerk ga je naar een festivaldag in de regio", vertelt Lois Nagieb. Als medewerker van het bijbelgenootschap werkt ze samen

met honderden Egyptische kerken. "Op het festival wordt de opgedane bijbelkennis getest. Er zijn leuke prijzen te winnen en kinderen beleven een geweldige dag vol toneel, spel en plezier."

Hulp van familie

Kerken hebben zelf weinig middelen en maken daarom dankbaar gebruik van de materialen en de festivals van het Egyptisch bijbelgenootschap. "Wij verstrekken wedstrijdboekjes waarin kinderen allerlei vragen kunnen beantwoorden over een bijbelboek", vertelt Nagieb. "Ze leren daar veel van én hun hele familie helpt mee. Het vooruitzicht op de festivaldag geeft natuurlijk net dat extra zetje. Wat een feest is dat!"

Met Pinksteren kun je bijdragen aan het werk van het Egyptisch bijbelgenootschap. kerkinactie.nl/bijbelcompetitie

WANDELEN

ZIN OM DE
WANDELSCHOENEN AAN
TE TREKKEN? *PETRUS* TIPT
ZEVEN ROUTES LANGS
RELIGIEUZE PLEKKEN.

1 ONS KLOOSTERPAD, BRABANT

Wie in is voor een uitdaging, trekt zijn wandelschoenen aan voor een route langs vijftig (deels voormalige) kloosters en abdijen in Brabant. Je kunt het 330 kilometer lange kloosterpad afleggen in vijftien losse etappes, of van klooster naar klooster wandelen. In een aantal kloosters kun je zelfs overnachten. onskloosterpad.nl

2 RELIGIEUS AMSTERDAM, NOORD-HOLLAND

Amsterdam was eeuwenlang een door en door religieuze stad. Zonder de vele religieuze gebouwen zou onze hoofdstad er heel anders uitzien. Een wandeling van 4,5 kilometer voert je langs kerken, kapellen en kloosters. De route staat op de app Komoot, maar je kunt ook een privéronleiding boeken via het Stadswandekantoor. stadswandekantoor.nl/religieus

3 KLOOSTER CLAERCAMPPAD, FRIESLAND

De Friese waddendelta is de perfecte plek om tot jezelf te komen. Deze pelgrimstocht langs Waddenzee, Lauwersmeer, pelgrimsstad Dokkum en stille Friese terpdorpjes met kerkjes stond op de longlist voor Wandelroute van het Jaar 2023. Na dertien etappes van 15 tot 25 kilometer eindig je in Sint Jabik, startpunt van de aanlooproute naar Santiago de Compostela. visitwadden.nl

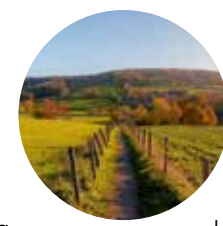

4 KERKENPAD VAN HELOMA TOE HOLTINGE, DRENTHE

Kerkenpaden zijn oude wandelpaden. Als er geen gewone weg was, liepen kerkgangers op zondag door velden en polders richting het godshuis. Nog altijd zijn dit prachtige weggetjes om te bewandelen. Ook bij Havelte vind je een kerkenpad. Je passeert twee hunebedden, heide, zandverstuivingen en de Havelterberg. mooisteroutes.nl

5 WANDELROUTE E3 MESCH, LIMBURG

Het schilderachtige Mesch ligt in het puntje van Zuid-Limburg, tegen de Belgische grens. In het dorp staat een van de oudste kerken van Nederland, met een schip uit de negende eeuw. Een heuvelachtige route van 5,5 kilometer laat je het dorp en de omgeving zien. visitzuidlimburg.nl

6 DORPSKERKENWANDELING NOORDGOUWE-ZONNEMAIRE, ZEELAND

Op Schouwen-Duiveland vind je deze knooppuntenroute van 9 kilometer langs twee dorpskerken: de Driekoningenkerk in Noordgouwe en de Beata Maria de Dolores in Zonnemaire. In de zomermaanden zijn de gebouwen open voor bezichtiging. De route voert verder door de polder, langs een historische boomgaard en een pluktuin. route.nl

7 VAN KERK NAAR KERK LANGS DE WADDENKUST, GRONINGEN

Samen met de Stichting Alde Fryske Tsjerken is de organisatie Oude Groninger Kerken druk bezig met het ontwikkelen van een meerdaagse wandelroute van kerk naar kerk langs de prachtige waddenkust. Tijdens je tocht kun je in sommige kerken overnachten. Hou de website in de gaten! groningerkerken.nl

'OPWEKKING GEEFT MIJN GELOOF EEN BOOST'

Rhodé Lodewijks (19) is bachelorstudent Sociale Geografie en Planologie aan de Universiteit Utrecht en belijdend lid van de Hervormde Gemeente Benschop.

“Zeg je ‘Pinksteren’, dan denk ik aan Opwekking. Als kind ging ik al met mijn gezin naar dit bijzondere weekend. Nu zet ik mijn tentje op bij het kampeerveld van Ichthus, mijn studentenvereniging. Bij Opwekking maak ik vier dagen lang echt tijd en ruimte voor God. Mijn geloof krijgt er een *boost*, vooral omdat ik met andere jongeren – uit allerlei stromingen – over God kan praten. Ik ontmoet Hem in de veelkleurigheid van de mensen die er zijn. Een van de mooiste ervaringen vind ik het avondmaal op zondagochtend. Als we dat samen vieren, voel ik me enorm verbonden met die duizenden mensen om me heen. Efeze 3:18-19 beschrijft dat je ‘samen met alle heiligen’ de volheid van Jezus leert kennen. Opwekking helpt me om samen met anderen op zoek te gaan en een steeds beter beeld te krijgen van wie Hij is. Een aanrader voor iedereen die de kracht van samen geloven wil ervaren!”

KOM LANGS!

Tijdens Opwekking kun je tot rust komen, verhalen delen en nieuwe mensen leren kennen bij de ontmoetingsplek van de Protestantse Kerk en het online jongerenplatform MOVE. Ook na Opwekking kunnen jongeren elkaar via MOVE ontmoeten en inspireren dankzij de online kanalen, podcasts en events. MOVE (met 20.000 volgers op Instagram) helpt jongeren te zoeken naar God en hun eigen identiteit.

📱 @move.community

DE VINDPLAATS

Waar vind jij God? Of waar vindt God jou?

Tekst: Tineke van der Stok
Foto: Marjan van der Meer

MUZIEKAGENDA

Op petrus.protestantsekerk.nl/agenda vind je nog meer activiteiten. Je kunt hier ook een activiteit in je eigen kerk doorgeven. De redactie maakt een selectie.

Samenstelling: Riejan de Winter

Juni

**VRIJDAG 9 & 23 JUNI,
ZATERDAG 1 JULI, 20.00 UUR**
**Bennekom, Houten,
Barendrecht**

Afscheidsconcerten van The Psalm Project, met de favoriete liederen.
zingenindekerk.nl/psalmproject

ZATERDAG 3 JUNI, 17.00 UUR
Grote Kerk, Gorinchem
Choral evensong met het Gorcum Boys Choir o.l.v. Jeroen Bal.
gorinchemorgelstad.nl/agenda

ZATERDAG 3 JUNI, 20.00 UUR
Dorpskerk, Capelle aan den IJssel
Christelijk Gemengd Koor Capelle zingt het ‘Oratorium van Jozef’, een nieuw werk van componist Marco den Toom en tekstschrijvers Bert Noteboom en Judith Verwaard.
cgkcapelle.nl

**ZATERDAG 10 JUNI,
10.00-17.00 UUR**
Kloosterkerk, Den Haag
Evensong Festival met het Kloosterkerkkoor o.l.v. cantor Daniël Rouwkema, m.m.v. o.a. de Britse kerkmusicus Barry Rose (St. Paul’s Cathedral) en organist Geerten van de Wetering.
kloosterkerk.nl/agenda

**WOENSDAG 21 JUNI,
21.30 UUR**
Lutherse Kerk, Groningen
Midzomernachtconcert door Tymen Jan Bronda en Robert Koolstra, m.m.v. barokorkest Luthers Bach Ensemble.
binnenstadskerken.nl/agenda

ZONDAG 25 JUNI, 16.30 UUR
Kerkgebouw De Haven, Harlingen
Choral evensong door de Ichthuscantorij o.l.v. Geke Bruining-Visser, m.m.v. organist Sjouke Bruining.
cgkvharlingen.nl/events

Juli

ZONDAG 2 JULI, 15.00 UUR
Grote Kerk, 's-Hertogenbosch
Midzomerconcert door Vocaal Ensemble Markant o.l.v. Bernhard Touwen, m.m.v. de Tilburgse stadsbeiaardier Carl van Eyndhoven en stadsorganist Rob Nederlof.
markant-vocaal.nl/concerten

ZATERDAG 8 JULI, 19.30 UUR
Magnuskerk, Bellingwolde
Orgelconcert door organist en componist Harm Hoeve.
pkn-bellingwolde.nl/concerten

PETRUS LIVE

Wil je live genieten van de liederen uit het tv-programma ‘Petrus in het land’? Tot en met juni toert de Petrus-band door Nederland. zingenindekerk.nl/petruslive

COLOFON

Jaargang 6, nr. 22, juni 2023
Petrus, het gratis magazine van de Protestantse Kerk in Nederland, verschijnt vier keer per jaar.

Redactie

Marusja Aangeenbrug (hoofdredacteur), Bas Popkema (eindredacteur), Janet van Dijk, Jedidja Harthoorn, Tineke van der Stok

Aan dit nummer werkten verder mee:

Lennart Aangeenbrug, Theanne Boer, Maarten Boersema, Werry Crone, Nienke van Denderen, Marita Joosse, Keren de Krijger, Jeanet van der Linden, Marjan van der Meer, Piet van Midden, Jos van Oord, Laurens Oosterbroek, Elze Riemer, Xander de Rooij, Esther van Schie, Auke Schouwstra, Jaap Schuurman, Elbert Smelt, Niek Stam, Tineke van der Stok, Marian Timmermans, Sjaak Verboom, Jan Verhage, Paul Visser, Rob Visser, Hinne Wagenaar, Leonard Walpot, Riejan de Winter

Gratis abonnement en adreswijzigingen

🌐 petrus.protestantsekerk.nl/abonnement
☎ 030 - 880 13 38
✉ abonnement@petrusmagazine.nl

Tips en opmerkingen

✉ petrus@protestantsekerk.nl (niet voor abonnementen en adreswijzigingen)

Nieuwsbrief

🌐 petrus.protestantsekerk.nl/nieuwsbrief

Online

🌐 petrus.protestantsekerk.nl
f @protestantsekerkinnederland
📷 @protestantsekerkinnederland

Volgende nummers en extra exemplaren

Petrus verschijnt dit jaar nog in augustus en november. Extra exemplaren bestellen kan via protestantsekerk.nl/webwinkel.

Ben je blij met *Petrus* en wil je een gift geven? Die is van harte welkom op het rekeningnummer van de Protestantse Kerk, NL 10 ABNA 0444 444 777 o.v.v. 'Gift Petrus'.

Kerk in Actie

🌐 kerkinactie.nl
☎ 030 880 14 56

Art-direction en vormgeving

Essencio, essenciobrand.nl

Advertenties

Theo Wijbenga, advies@theowijbenga.nl
☎ 06 - 51 42 61 79

De inhoud van de advertenties valt onder de verantwoordelijkheid van de adverteerders.

Druk

Moderna Printing

Leesbeperking

Voor mensen met een lees-beperking is *Petrus* ook gratis verkrijgbaar in braille, grootletter, digitale en gesproken vorm. Informeer bij de CBB: tel: 0341 - 56 54 77, klantenservice@cbb.nl.

‘We kunnen de kerk niet voor onszelf houden. En de kunst helpt daarbij’

Carina Harms uit Engelen (gemeente Den Bosch) vindt het belangrijk dat haar kerk gastvrij is. Tentoonstellingen in de kerk zorgen ervoor dat meer mensen zich welkom voelen, legt ze uit op pag. 60.